

İspanya'nın, Bask Bölgesi'nde Terörizmle Mücadelesinin “Çatışma ve Değişim” Bağlantısı Üzerinden Bir İncelemesi

M. Bahadır İLERİ*

Öz

Bask Milliyetçiliği ile İspanya Devleti arasındaki tarihi çekişme, karmaşık dinamiklerden etkilenmektedir. Bask tarafının temel argümanları Baskların ayrı bir ulus olarak tarihlerinin büyük bir bölümünde İspanya ile hiçbir zaman tam manasıyla bütünleşmediği tezine ve dolayısıyla münhasıran self-determinasyon hakkına sahip olduğu savına dayanmaktadır. Öte yandan İspanya için mesele etnik ayrılıkçılıkla mücadeledir ve Baskların İspanya içinde sahip oldukları siyasi, kültürel ve finansal özerklikle yetinmeleri istenilmektedir. Buna karşılık Bask Milliyetçiliğinin en radikal yüzü olan Euskadi Ta Askatasuna (ETA), şiddeti politik emellerine ulaşmak üzere bir araç olarak belirleyerek İspanya Devleti ile uzun yıllara yayılan, yoğunluğu kimi zaman artan, kimi zaman azalan ama nihai bir hedef olarak Bask ülkesinin bağımsızlığı hususunu gündemde tutma ülküsünden uzaklaşmayan bir çatışma sürecine girmiştir. Nihayetinde ise ETA, 60 yılda 829 kişinin hayatına ve binlerce kişinin yaralanmasına neden olduktan sonra içeriden ve dışarıdan baskılanarak şiddet üretmez hale getirilmiştir. Öte yandan, ETA'nın koşulsuz teslimolarak, kendini lağvederek veya İspanya ile bir uzlaşma süreci sonunda kalıcı barış tesis ederek eylemlerine son vermediği hususları göz ardı edilmemelidir. Bu çerçevede ETA yüzüyle temsil edilen Bask Milliyetçiliği ile İspanya Devleti arasındaki anlaşmazlığı, Çatışma Yönetimi veya Çatışma Çözümü gibi literatürdeki diğer popüler yaklaşımlardan ziyade, çatışmanın dinamik doğasını haritalandırmayı amaçlayan değişim odaklı bir bağlamda incelemenin daha uygun olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: *İspanya, Bask, ETA, Milliyetçilik, Çatışma, Değişim.*

* Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, mileri@ankara.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2220-5966.

- Bu çalışmada yer alan fikir ve görüşler yalnızca yazara ait olup, herhangi bir kurumsal görüşü yansıtmaz.

An Inspection of the Link Between “Conflict and Change” with Respect to Spain’s Counterterrorism in Basque Region

Abstract

The historical dispute between Basque Nationalism and the Spanish State has been affected by complex dynamics. The essential Basque arguments rely on the thesis that Basques, as a unique nation, have never fully-integrated into Spain throughout a big part of their history, and therefore, they reserve the exclusive right of self-determination. On the other hand, Spain perceives the conflict as a combat against ethnic separatism and asks the Basques to be satisfied with their present political, cultural and financial autonomy within Spain. In return, Euskadi Ta Askatasuna (ETA) -the radical face of Basque Nationalism-, by using violence as a way to achieve political ambitions, has been involved in a conflict spiral with the Spanish State that oscillated between low and high intensity for many years, but never stood back from keeping its ultimate goal of independence of the Basque country on the agenda. Eventually, ETA is not capable of producing violence anymore due to growing public pressure inside and outside the Basque Country after being held responsible for the casualties of 829 people and injuries of thousands in 60 years. However, it should not be ignored that ETA ended her violence campaign against Spain neither with unconditional surrender, dissolution nor establishing lasting peace as a result of reconciliation process. Therefore, it is considered as more suitable to analyse the conflict between the Spanish State and Basque Nationalism in the face of ETA within a change-centric framework that holds the aim of mapping the dynamic nature of the conflict, rather than other popular approaches in the literature, namely conflict management or conflict resolution.

Keywords: Spain, Basque, ETA, Nationalism, Conflict, Change.

Giriş

Geçmişten ilham alarak nesiller boyu etno-kültürel kimlik ile toprak temelinde yurttaşlık ilkesiyle inşa edilen Bask milliyetçiliği, İspanya’ya karşı ayrılıkçılığı savunan radikallik ile İspanya içinde daha fazla özerkliği savunan ılımlılık arasındaki gelgitler arasında gelişmiştir (de Pablo vd., 1999: 180). Baskın yaklaşım, Baskların İspanya içinde sahip oldukları yüksek yaşam standardı ve

özerklik¹ ile yetinmelerinden yanadır. Baskların kaydadeğer bir kesimi ise daha fazla özerklik ya da tam bağımsızlık istemektedir ve bu uğurda çatışmanın silahlı mücadeleyi de içerecek şekilde genişlemesine en azından geçmişte karşı çıkmamıştır.

Salt kriminal bir örgütü mü olduğu, yoksa siyasi bir çözümsüzlüğün şiddet manifestosu olarak terörizme mi başvurduğu tartışılan ETA (*Euskadi Ta Askatasuna*/Bask Yurdu ve Özgürlük), özgür Bask ülkesini kurma ülküsüyle kurulduğundan bu yana Avrupa'nın en etkili şiddet sarmallarından birini yaratmıştır. İspanya'nın diktatörlükle yönetildiği ve Baskların koşulsuz baskıya maruz bırakıldıkları dönemde ortaya çıkan ETA'nın en kanlı şiddet eylemlerini demokrasiye geçiş döneminde gerçekleştirmesi ve nihayetinde aniden ve süresiz silah bırakması araştırmacıların ilgisini çekmektedir. İspanya'nın ETA'yla mücadelesinde uyguladığı “kirli savaş”, “doğrudan ve dolaylı müzakereler”, “daha fazla demokrasi” ve “uluslararası baskı” gibi farklı taktiklere rağmen açık bir çözüme ulaştırılamayan çatışma ortamı, 40 yılı aşkın bir sürenin ardından kendiliğinden son bulmuştur. Esasında burada “son bulmuştur” ifadesi yerine “sönümlenmiştir” ifadesinin kullanılması daha uygun olabilecektir, zira ortada Birleşik Krallık (BK)-İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (IRA) arasındakine benzer bir barış mutabakatı yoktur ve donmuş görünen çatışmaların yeniden alevlenebileceği bilinmektedir.

Özü itibarıyla çatışmaların kolayca sonlanmayacağı varsayımından ilham alan ve böylelikle çatışmanın zararlı etkilerini azaltmaya ve kontrol altında tutmaya yönelik etkin stratejileri öncelikleyen çatışma yönetimi çalışmaları ile sorunun sonuçlarından çok kaynağına odaklanan ve bu perspektifle çatışmanın sonlandırılması için müzakere, pazarlık, aracılık gibi kavramlarla çözüm merkezli çalışmalar üreten çatışma çözümü ve barış çalışmaları yaklaşımları, literatürde hatırı

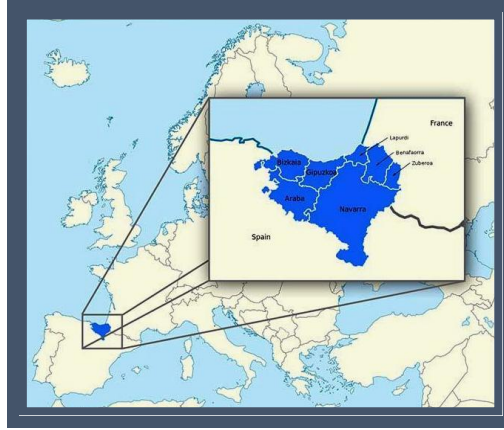
¹ Sosyal güvenlik, sağlık, kültür, eğitim, medya, çevre, taşımacılık, tarım ve balıkçılık benzeri sektörlerdeki geniş özerkliğin yanında, Basklara, 1980'lerin sonunda “conciertos economicos” denilen bir ayrıcalık da tanınmıştır. Buna göre Bask ülkesinden toplanan vergi gelirinin yüzde 10 kadarı merkezi Madrid yönetimine gönderildikten sonra kalan tutar, Bask Hükümeti'nin tasarrufuna bırakılmaktadır. Katalunya da dâhil olmak üzere bu finansal ayrıcalığa sahip olan İspanya'da bir başka özerk bölge yoktur. Öte yandan; dışişleri, savunma, göç ve sosyal güvenlik gibi konular ile havaalanı, liman, gümrük ve hapisane benzeri kurumların idaresinde Madrid'deki merkezi hükümet tam yetkilidir.

sayılır bir ağırlığa sahiptir. Bu çalışma ise ne çatışma yönetimi yaklaşımı kadar “karamsar”, ne çatışma çözümü yaklaşımı kadar “iyimser” bir çizgiye çekilmeden objektif bir orta yol izlemeyi ve çatışmanın diyalektik doğasını ortaya koymayı amaçlamaktadır. İspanya-ETA çelişkisi, çatışmanın bir kez doğduktan sonra aynı kalmadığını ve etki-tepki ekseninde sürekli bir değişim seyri izlediğini göstermekte ve bazı çatışmaların mutlak zafer ya da barış olmadan da sonlanabileceğini hatırlatmaktadır. Bu bağlamda çatışmanın farklı safhalarını teşhis etmeyi amaçlayan ve çatışma dönüşümünü ele alan bir analiz çerçevesi ve terminolojiye duyulan ihtiyaç doğrultusunda Amerikalı akademisyen Christopher Mitchell tarafından ortaya konulan “değişim” odaklı paradigmadan istifade edilecektir. Çatışma yönetimi alanında çalışan Mitchell, Bask sorununa da akademik yazıları dışında dâhil olmuş, 1990’da Madrid ve Bask ülkesinde bir dizi toplantılar yaptıktan sonra, 1991’de bütün siyasi parti temsilcilerini bir diyalog ortamı yaratmak üzere Amerika Birleşik Devletleri’ne (ABD) davet etmiş ancak milliyetçi Bask solu ile İspanyol ana akım siyasi parti temsilcilerinin dış müdahaleye sıcak bakmamaları neticesinde girişimi sonuçsuz bırakılmıştır (Whitfield, 2014: 76). Bahsekonu çatışmanın etnik kimlikle alakalı, dinamik bir süreç olduğu anlayışından yola çıkılarak çalışmanın ikinci bölümünde ise Bask kimliğinin doğumu ve gelişimi, ETA’nın ideolojisi ve metodolojisi ile İspanya’nın mücadelesi incelenecektir. Çalışmanın esas düğümü ise üçüncü bölümde, merkezi İspanyol yönetiminin ayrılıkçı Bask Hareketi’nin ETA yüzüyle temsil edilen ve terörizme kayan yüzü arasındaki çatışmanın süreç içinde geçirdiği değişimin analizi ile çözülecektir. Bask-İspanyol uzlaşmazlığındaki temel düğüm noktaları nelerdir ve ETA’nın ortaya çıkması ile çatışma nasıl bir seyir izlemiştir? Araştırma sorusuna cevap ararken aşağıdaki alt sorular da cevaplanacaktır:

1. Ne tür değişiklikler çatışmayı yaratmıştır?
2. Hangi değişiklikler çatışmayı tırmandırmıştır?
3. Nasıl değişiklikler çatışma yoğunluğunu azaltmıştır?

Betimsel analiz yöntemini benimseyen bu çalışma özü itibarıyla nitel olup, objektiflik esasıyla kaleme alınmış ve analize tabi tutulan birimlerle ilgili meşruiyet ya da etik tartışmasına girilmemiştir. Çalışmanın amacı tarafların haklılığı hususunda bir hükme varmak değil, örnek çatışma modellerini uygulayarak ve çatışmanın dinamik doğasını haritalandırarak, geniş odaklı ve bütüncül bir anlayışa

ulaşmaktır. Çalışmanın başlangıcında, kullanılacak anahtar kavramlara dair küçük tanımlar vermek yerinde olacaktır. Bask ülkesi (*El País Vasco*), İspanya federal sisteminde üç vilayetin (Álava, Bizcay ve Gipuzkoa) birleşmesinden oluşan özerk bir bölgedir ve otokton bir halk olan Baskların anayurdudur. Bunlara ilaveten Navarra da ayrı bir özerk bölge olmasına karşın Bask sayılmaktadır. *Zazpiak Pat* (Yedisi Bir) sloganı ile ifade edilen görüşe göre İspanya tarafındaki dört Bask ili ile Fransa tarafındaki üç Bask ili (Aşağı Navarre, Labourd ve Soule) birleşerek, tek bir ülke -Büyük Bask ülkesi- oluşturmalıdır. ETA ise Baskların tam bağımsızlığı ülküsü ile silahlı mücadele veren ve bu amaçla terörizm kapsamında değerlendirilen eylemlerde bulunan yasadışı bir örgüttür.² İlk şiddet eylemini gerçekleştirdiği 1959 yılından, kendini feshetmeksizin süresiz silah bıraktığını duyurduğu 2011 yılına kadar, modern zamanların Avrupa kıtasındaki en uzun süreli çatışmalarından birinin ana aktörü olmuştur.

Şekil 1. Büyük Bask Ülkesi (Gabriel Trisca, Wikimedia Commons)

Çatışma Paradigması

Latince çarpışma ya da kavgaya katılma kavramlarından türetilen çatışma (conflict) kavramı, birden fazla aktörün birbiri ile uyumsuz amaçlara veya araçlara yönelme durumunu ifade etmektedir (Miller, 2005: 22). Beşeri bir fenomen olarak

² Terörizmin nasıl tanımlanacağı üzerine evrensel bir oйдаşma bulunmamaktadır. Bununla birlikte, siyasi amaçlara ulaşma stratejisi kapsamında bir yöntem olarak terörün sistemli, sürekli ve örgütlü kullanımı olduğu anlaşılabilir. İlave bilgi için bkz. Başeren, S. H. (2003). “Terörizm ve Uluslararası İlişkiler”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 51-57.

tarih boyunca varlığını sürdüren çatışma kavramı ile uluslararası ilişkiler disiplininde İkinci Dünya Savaşı'na kadar temelde devletlerarası anlaşmazlıklara işaret edilirken, sonrasında devletiçi çatışmalar da bu kapsama alınmıştır. Bu bağlamda çatışma, tarafların aynı kıt kaynaklar üzerinde kökten bir görüş ayrılığına düşmeleri ile taraflardan birinin varolan statükoyu sürdürme ısrarına karşın, diğerinin revizyon talebinde bulunması ile doğmaktadır. Bir diğer ifade ile kaynaklar, salt ekonomik göstergelerle (toprak ve nüfus elde etme gibi) ilintili olmayıp, bir aktörün üzerinde çıkarı olan veya olduğunu savunduğu her tür somut olmayan olguyu da (tanınma talebi, sorumluluk üstlenme, teslim olma, yönetim biçimine karar verme vb.) içermektedir (Wallensteen, 2015: 36). Belirginleşen görüş ayrılığı ise süreç içinde iç dinamiklerin ve dış faktörlerin etkisiyle iki taraf için de bir varoluş mücadelesine dönüşmektedir. Çatışma unsurlarının doğru anlaşılabilmesi için çatışmayı doğuran fikirselsel, kurumsal ve yapısal faktörlerin ne olduğunun doğru bir şekilde tespit edilmesi hususu önem kazanmaktadır.

Çatışma alanındaki zengin literatür, çatışmanın farklı süreçleri üzerine yoğunlaşan çalışmalardan oluşmaktadır ve araştırmacıları en zorlayan husus, kimi zaman birbiri ile kesişen bu perspektifler içinden örnek çalışmaya en uygun metodolojiyi seçmektir. Bu bağlamda araştırmacı; çatışmanın önlenmesi (conflict prevention), çatışma yönetimi (conflict management) ve çatışma çözümü (conflict settlement) gibi farklı yaklaşımlardan kendi çalışma alanı ile ilgili bir yörünge belirlemek durumundadır. Çatışmanın önlenmesi yaklaşımı, geniş bir kavram olarak bir anlaşmazlığın ön-alıcı faaliyetlerle şiddetlenmeden önlenmesini ve bu bağlamda bir çatışmanın alevlenmesine sebebiyet verebilecek potansiyel unsurların kontrol altına alınarak izole ya da elemine edilmesine odaklanmaktadır. Çatışma çözümü yaklaşımı ise analitik bir süreç olarak çatışmanın ortadan kaldırılması gayesiyle yürütülen ve tarafların çatışma durumunu sonlandırmak üzere bir uzlaşmaya varmalarını amaçlayan müzakerelerin, arabuluculuk faaliyetlerinin ve karşılıklı ödün mekanizmalarının incelenmesi olarak ifade edilebilmektedir. Çatışma yönetimi yaklaşımı ise çatışmanın taraflar için daha yapıcı ve daha az zarar verici şekilde yürütülmesine yönelik süreci ele almaktadır. Başka bir ifade ile çatışma yönetimi, çatışmayı sona erdirmeye gayesi gütmeksizin ve dahi böyle bir amacı olmaksızın "çatışmanın sınırlandırılması, çerçevelenmesi ve kontrol altında tutulması" olarak tanımlanmaktadır (Tanner, 2000: 541).

Bu bağlamda yukarıda belirtilen özet tanımlar, çatışmanın uzun bir spektrum olarak kavramsallaştırılması halinde farklı safhaları, farklı odak noktaları ile çözümlenmektedir. “Çatışmanın önlenmesi” çalışmalarının çatışma yelpazesinin daha çok başına, “çatışma çözümü” yaklaşımının sonuna, “çatışma yönetimi” yaklaşımının ise aradaki sürece daha konsantre olduğunu söylemek mümkündür.

Tüm bu yaklaşımlar çatışma konusunda “etki-tepki” ve “müdahale” temelli ortak bir düşünme geleneğinden gelmektedir ve çatışmada değişim ve dönüşümü merkezine alan yaklaşım da özü itibarıyla bundan muaf değildir. Ancak, bu çalışmanın da kuramsal temelini oluşturan değişim odaklı bakış açısı, çatışmayı mikro ve makro boyutları dahil, ulusal ve uluslararası bütün düzlemleri ve tabandan tavana bütün aktörleri ile incelemekte ve şiddet alanının ötesindeki zaman ve uzamı da içerecek şekilde çatışma kavramını genişletmekte ve şiddetli çatışmanın nedenlerini ve sonuçlarını bütüncül, kapsayıcı ve birbirini tamamlayıcı bir bakış açısıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, çatışmayı doğuran, geliştiren ve durduran bir kavram olarak “değişim” odaklı yaklaşım, çatışmanın etkileşimli bir süreç olduğunu varsayarken “dönüşüm” olgusundan istifade etmekte ve çatışma sürecinin bütünü ele almaktadır. Bu yaklaşıma göre çatışma, karşılıklı sosyal etkileşimle simülantene biçimde dönüşen poli-kronik bir düzlemde ilerlemektedir. Çatışma ilişkisi şablonunda ve çatışmanın haritalandırılarak büyük resmin oluşturulmasında içerik (content) kadar bağlamın da (context) önemli bir unsur olduğu düşünülmektedir. Zira, nihai olarak kimin haklı olduğundan ve mutlak bir çözüme (barışa) nasıl ulaşılabileceğinden bağımsız olarak, çatışma enerjisinin üretildiği merkez üslerin ortaya çıkarılmasına odaklanılmaktadır (Ledarach, 2014). Durağan ve tekdüze değil, dinamik bir duruma işaret eden çatışma olgusunun da bir yaşam döngüsü vardır ve süreç boyunca yoğunluk seviyesinde artış ve azalışlar kaydettiği göz önünde bulundurulmalıdır. En nihayetinde çatışma döngüsünün doğru anlaşılması, çatışma önleme, yönetimi ve çözümü için farklı taktik ve stratejilerin ne zaman, nerede ve nasıl uygulanacağını anlamak için de gereklidir.

Öte yandan, bir dizi ufak ve major değişim neticesinde çatışmanın aşamalı olarak dönüştüğü, özellikle beklenmeyen değişimlerin, çatışma doğurma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir (Miall, 2004: 5). Çatışmada köklü bir değişim sağlanmasının dört koşulu olarak liderlerin değişimi, liderlerin ve

takipçilerinin zihin değişikliği, tarafların taktik/strateji değişikliği ile tarafların çevresinin değişimi unsurlarını öne çıkaran Mitchell (2011: 96), değişimin yoğunluğu ve zamanlaması gibi karakteristiklerce çatışmanın büyüebileceği gibi azalabileceğini de belirtmekte ve farklı değişim karakteristiklerine işaret etmektedir (2005: 9):

- Majör değişiklikler (ölçek ve yoğunluğu yüksek değişiklikler),
- Ani değişiklikler (ansızın gerçekleşen değişiklikler),
- Beklenmeyen değişiklikler (bir işaret ya da uyarı olmaksızın vuku bulan değişiklikler).
- Hızlı değişiklikler (kısa bir zaman diliminde cereyan eden değişiklikler),
- Geri döndürülemez değişiklikler (hiçbir şekilde eskiye dönüşü mümkün kılmayan değişiklikler).

Spesifik bir çatışma olgusunun; süreklilik (çatışmanın belirli bir dönem sonunda hala sürmesi), yinelenebilirlik (bir noktada kesilen bir çatışma olgusunun bir zaman sonra tekrarlaması), yoğunluğunda artma/azalma ve yayılma (çatışmanın komşu alanlara sıçraması) olmak üzere dört düzlemde ele alınarak incelenmesi mümkündür (Hegre, 2017: 246-247). Çatışma yoğunluğunun artması ya da azalması interaktif bir süreçtir ve çatışmanın hareketli doğasını ve dönüşümünü en iyi gösteren kavramlar olarak öne çıkmaktadır. Çatışma yoğunluğunun artması için öncelikle taraflardan birinin, yeni bir gelişme akabinde çatışmanın niteliğine dair anlamlı bir değişiklik yaşandığı algısına kapılması ve akabinde eyleme geçmesi gerekmektedir. Taraflarca stratejik bir hedef olarak önceden belirlenmesi mümkün olduğu gibi, yapılan bir açıklama (tehdit) ya da eylemin (güç kullanma) beklenmeyen bir yan etkisi olarak gelişmesi de mümkündür (Morgan vd., 2008: 8). Çatışma yoğunluğunun yükselmesi noktasında beş farklı dinamiğin etkin olduğu anlaşılmaktadır (Mitchell, 2011: 86-87):

- Mobilizasyon: Zaman, çaba ve kaynakların “makul bir çözüm” bulmak üzere, “savaş dışındaki herşey” mottosundaki şekliyle rakibe karşı seferber edilmesi,
- Genişleme: Çatışmanın daha çok aktörü içine alacak şekilde daha geniş bir düzleme yayılması,

- Kutuplaşma: Tarafların karşı karşıya geldikleri konuların sayısının ve derinliğinin artması,

- Ayrışma: Taraflar arasında iletişimin azalması ile “sağırklar diyalogu”na geçiş, karşı tarafa ilişkin olumsuz imaj ve algının pekiştirilmesi ve böylelikle çözüm alternatiflerinin gündeme getirilememesi,

- Tuzak: “Başka bir alternatif yok” ilüzyonu içinde tarafların “kazanmak” üzere zaman, çaba, kaynak ve can kayıplarını göze almaları.

Değişimin aktif doğası neticesinde çatışma, çoğu zaman taraflarca kendi lehlerine işler hale getirilmeye çalışılır. Zira, çatışmanın varlığı taraflara kimliklerini ve uğruna mücadele ettikleri davalarını gündemde tutma, topluluk içi görüş ayrılıklarını minimize ederken dayanışmayı maksimize etme ve dahası tekamül için ihtiyaç duyulan motivasyonu ve enerjiyi yüksekte tutma gibi bir takım avantajlar sağladığı savunulmaktadır (Mitchell, 1980: 63). Ancak baskın görüşe göre, çatışma içinde olmanın taraflar için fayda ve zararları bir arada bulunmaktadır ve çatışma ancak tarafların algıya ve olguya dayalı statüko dengesini yeniden sağlamaya yönelik adımlar atması ile sonlanmaya yaklaşmaktadır (Reimer & Thiessen, 2018: 2). Çatışma yoğunluğunun azalması ya da sonlanması nadiren apansız geliştiği için çoğunlukla sürece yayılmakta ve bu süreçte bir takım faktörler rol oynamaktadır. Mitchell (2011: 88) tarafından bu faktörler;

- Daralma: Çatışmanın orijinal tarafları dışında kalan kesimlerin sürecin dışına çıkarılması,

- Yeniden İletişim Kurma: İletişimi restore ederek karşı tarafı suçlama ya da kendini haklı gösterme dışında taraflar arasında iletişim kanallarını genişletecek daha komplike bir iletişim dili geliştirilmesi,

- İzolasyon: Çatışmanın kalbindeki temel düğüm noktalarına odaklanılarak anlaşmazlık noktası detayların dışarıda bırakılması,

- Hareketsizleşme: Askerîsizleşmeye giden bir süreç başlatılması,

- Odak değiştirme: Geçmiş kayıplar, mevcut yatırımlar ve hedefler yerine gelecekteki gerçekçi fırsat ve sınırlılıklara odaklanılması olarak tanımlanmaktadır.

Öte yandan çatışma çoğunlukla taraflar arasında dışarıya kapalı bir süreç olarak gelişmediğinden, üçüncü taraflar resmi ya da gayri-resmi kurucu roller oynayabilmektedir. Üçüncü tarafların oynayabilecekleri ya da taraflarca oynamalarına müsaade edilen roller, her bir çatışma ilişkisi bağlamında, şartlarında ve tarafların karşılıklı etkileşimi sonucunda tanımlanmaktadır (Bercovitch, 2019: 12-16). Bu doğrultuda üçüncü tarafların çatışma yönetimi ve çatışma çözümü çalışmaları altında bir değişim yaratmak üzere 13 farklı rol üstlenebilecekleri belirtilmektedir (Mitchell, 1995: 146-148). Aynı aktörün birden fazlasını da üstlenebileceği bu roller: Kâşif (süreci başlatma ve öneriler getirme), Davetçi (tarafları ateşkese ve barış görüşmelerine çağırma), Ayırıcı (dış müdahaleleri engelleme), Birleştirici (görüş ayrılıklarını çözme), Tamamlayıcı (taraflar arasındaki eşitsizlikleri giderme), Yenilikçi (taraflara yeni bilgiler, veriler ve tercihler sunma), Garantör (sürecin bir nevi sigortası işlevi görme), Kolaylaştırıcı (moderatörlük yapma), Yasallaştırıcı (çözümüne prestij ve meşruiyet sağlama), Destekleyici (taraflara çözüme ulaşmaları için ilave kaynaklar sunma), Kontrolcü (anlaşma yükümlülüklerine uyulup uyulmadığını takip etme), Uygulayıcı (tarafların anlaşmaya uymalarını sağlama) ve Uzlaştırıcı (taraflar arasında yeni bir ilişki kurmayı sağlama) olarak tanımlanmaktadır.

İfade edildiği üzere çatışmanın tarafları arasında varoluşsal bir karşıtlık vardır ve üçüncü tarafların müdahaleleri ile çatışmanın ele alındığı bağlam değişebilmektedir. Bu nedenle, dış faktörler ve onların doğrudan ya da dolaylı müdahaleleri gibi daha pek çok unsurun açık ya da örtülü etkinliği nedeniyle, değişim odaklarının ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde güçlüklerle karşılaşılabilir. Benzer durum çatışmayı temel alan tüm çalışmalar için geçerli olup, nihayetinde tüm bu çalışmaların “çoğunlukla” subjektif olması; önyargıların etkisinde yanlış hesaplamalara ve çelişkili değerlendirmelere neden olabilmektedir. Bu bağlamda araştırmacının gerçekçi ve objektife yakın bir çatışma analizinin, çatışma çözümünün de ilk adımı olabileceği saikinden hareketle, işlevsel bir modele ihtiyacı vardır. Bu noktada, orijinal dildeki (İngilizce) yazımının başharflerine atıfla SPITCEROW olarak bilinen analiz çerçevesi (Mitchell, 2002: 21), çatışmanın haritalandırılması ve bu haritada seyir planlaması yapılabilmesi noktalarında araştırmacılara büyük kolaylık sağlamaktadır. SPITCEROW analiz kuramı, dokuz kritik soruya yanıt aramaktadır:

-
- S (Kaynak) Çatışma nereden doğmaktadır?
P (Taraflar) Çatışma tarafları kimlerdir?
I (Mevzu) Çatışmanın açık veya örtülü nedenleri nelerdir?
T (Taktik) Tarafların birbirine karşı tatbik ettikleri taktikler nelerdir?
C (Değişim) Zaman içinde hangi eşikler aşılmıştır?
E (Genişleme) Çatışma nasıl daha geniş bir düzleme yayılmıştır?
R (Roller) Çatışmada taraflar dışında kimler rol oynamıştır?
O (Çıktı) Çatışmanın nihai çıktıları nelerdir?
W (Kazanan) Çatışmanın bir kazananı olmuş mudur?

Analiz çerçevesinde kullanılacak veri; makale, kitap ve internet yayınları gibi birincil ve ikincil kaynaklar ile resmi kurum açıklamaları ve araştırma raporlarından derlenmektedir. Böylelikle, çatışmanın hem görünür unsurlarının, hem arka planının niceliksel ve niteliksel birer veri olarak araştırma kapsamına alınması, işlenmesi ve salt kendi bağlamından öte bir bütünün içinde de anlam ifade etmesi sağlanmaktadır. Bu noktada araştırmacının, bir eşik bekçisi işlevi görerek analiz çerçevesi içine dahil edilecek veya dışarıda bırakılacak verileri; konu, aktör ve zaman bağlamında yetkin bir değerlendirmeye tabi tutması elzemdir.

Tüm bu anlatılanların kompakt hale getirilmeye çalışılması durumunda ise çatışmanın taraflar arasındaki ihtiyaçlar, değerler ya da çıkarlara ilişkin gerçek ya da algılanan bir anlaşmazlık durumuna işaret ettiği, verili ve sabit bir durum olmadığı, içerden ve dışarıdan faktörlerin etkisiyle her zaman değişebileceği, spesifik analizlere bütüncül manzaralar oluşturmak üzere tüm dinamik unsurlarıyla birlikte haritalandırılabilmesi ve bunun araştırmacılara büyük kolaylık sağlayacağı anlaşılmaktadır.

Bask-İspanyol Çatışmasının Arka Planı

Çalışmanın ikinci bölümünde, bir sonraki bölümde değişim odaklı analize tatbik edilecek unsurlar, yani Bask kimliği, Bask milliyetçiliği, ETA ve İspanya'nın terörizmle mücadelesi konuları ele alınacaktır.

Bask ve İspanyol uluslarının aynı coğrafyada kimi zaman kesişmekle birlikte, temelde birbirinden farklı tarihsel deneyimlerinin olması çatışmanın arka planını oluşturmaktadır. Modern İspanya toprakları yaklaşık altı yüzyıl kadar Roma egemenliğinde, sonrasında ise 8. yüzyıldan başlayıp 15. yüzyıl sonlarına kadar Endülüs İslam Devleti yönetiminde kalmıştır. Bir istisna olarak bugünkü Bask ülkesine denk gelen Navarra Krallığı ise Endülüs yönetimine hiçbir zaman dahil olmadığı gibi tarihte kurulmuş ilk ve tek Bask devleti olarak yaklaşık 700 yıl Avrupa coğrafyasında hüküm sürmüştür. Pireneler'in iki tarafında kuzeyden Fransızlar ile güneyden Endülüslüler tarafından çevrelenen Krallık, Sancho III³ zamanında dönemin İber Yarımadası'ndaki en güçlü devleti olarak öne çıkmıştır. Sonrasında ise düşüşe geçerek, 1200'lü yıllarda topraklarının bir kısmını İspanyollara, Navarra dışında elinde kalan diğer topraklarını da Fransızlara karşı kaybetmiş, 1512'de Navarra'nın da işgal edilmesi ve İspanya devletinin Portekiz dışında tüm İber Yarımadasını hakimiyetine almasıyla siyasi haritadan silinmiştir (Anderson, 2003: 9). 1659 tarihli Pirene Antlaşması ile İspanya-Fransa sınırı kesinleşmiş, buna göre Baskların büyük çoğunluğu İspanyol hakimiyetinde kalmışlardır. Buna karşın Basklar, “seçilmiş millet” tezine dayanarak ve tarihi, coğrafi, politik, kültürel, linguistik ve genetik farklılıklarını⁴ öne sürerek, başta İspanyollar ve Fransızlar olmak üzere dünyanın geri kalanından farklı oldukları anlayışını bırakmamışlar, İspanya'nın bir parçası olmakla birlikte İspanya yönetimi içinde nevi şahsına münhasır kimliklerini muhafaza etmişlerdir. Bu çerçevede Basklar, Ortaçağ'dan itibaren toprak, hukuk, yasama ve hükümet alanlarındaki özerklik ile gümrük, vergi ve askerlik konularında muafiyet esasına dayanan ayrıcalıklara *-fueros-* sahip olmuşlardır. Ancak Carlista Savaşları'nda (1833–1876)⁵ Baskların yenilgisi sonrası,

³ 1034'te Leon'un işgali ile Sancho “İmparator” ünvanını kullanmaya başlayacaktır. Bknz. Vaca de Osma, J. A. (2001). *Los Vascos en la Historia de Espana*, Madrid: Ediciones Rialp, 71.

⁴ Öncelikle Bask dili, nevi şahsına münhasır bir dil olarak yeryüzündeki hiçbir dil ailesine dahil edilememektedir ve Baskların yaşadıkları bölgeye nereden geldikleri sorusu da çözülememiştir. Baskların dünyanın geri kalanından genetik izolasyonu konusu ise bir muammadır. Basklarda, normalin çok üzeri oranlarda O ve Rh- kan grubu değerlerine rastlanırken, B kan grubuna ise hemen hiç rastlanmamaktadır (Felix vd, 2014:2-3).

⁵ Birinci Carlista Savaşı (1833-1840) VII. Ferdinand'ın ölümü sonrası kızı II. Isabel destekçileri ile kardeşi Don Carlos taraftarları arasında çıkan taht savaşıdır. Yaklaşık yedi yıl süren savaş, II. Isabel'in zaferi ile sonuçlanmıştır. Don Carlos yanlılarının kaybettiği savaş sonrası Baskların sahip olduğu siyasi ve ekonomik ayrıcalıklar sınırlandırılmıştır. İkinci Carlista Savaşı (1846-1849) Don Carlos'un oğlunun yönetime isyanı ile başlamış ve

tam bağımlılığın ötesinde, bağımsızlığın ise bir adım gerisinde olarak tanımlanabilecek bir özerklik sağlayan *fueros* kontekstindeki sivil ve ekonomik haklarının ellerinden alınması, Bask-İspanyol çatışmasının doğuşuna ortam hazırlamıştır. Dolayısıyla, Bask-İspanyol karşıtlığı başlangıcı itibarıyla Bask bölgesinde artan kollektif bir milliyetçi bilinçten ziyade İspanyol devletinin merkezileşmesine yönelik kitlesel bir sosyo-ekonomik tepki ile gelişmiştir (Çakaş, 2020: 149).

Göç olgusu, Bask kimliğini pekiştiren bir diğer dinamik olarak öne çıkmaktadır. Uzun zaman başta yeni Dünya olmak üzere dışarıya göç veren Bask toprakları, 1800'lü yıllarda İspanya'nın en fakir bölgelerinden biri iken, sanayileşme atağı ile yaklaşık bir yüzyıl sonra İspanya içinde bir cazibe merkezine dönüşmüş ve yoğun iç göç almıştır (Payne, 1975: 37). İlerleyen zamanlarda ekonomik göçün tüm dünyada var olan bir fenomen olduğunun ve Baskların asimilasyonu için Franco'nun bir komplosu olmadığını anlaşılması sonrası, göçmenlerin fakirlik ve işsizlik nedeniyle yurtlarını bırakıp Bask'a sığındıkları vurgulanmış ve dahası göçmenlerde Bask bağımsızlık hareketine katılmaya teşvik edilmişlerdir (Sullivan, 1988: 38-39). Nitekim, göçmenlerin önemli bir kısmı, iptidai (primordial) ile mevcut bölgesel (territorial) arasında seçim yapmaya zorlandıklarında çoğunlukla ikinciyi seçmişlerdir (Conversi, 2000: 207).⁶

1800'lü yıllar aynı zamanda Bask milliyetçiliğinin örgütlendiği bir dönemdir ve burada özellikle bahsedilmesi gereken kişi Bask milliyetçiliğinin babası olarak addedilen Sabino Arana ya da tam adıyla Sabino Policarpo Arana Goiri'dir (1865-

sonuçsuz kalmıştır. Üçüncü Carlista Savaşı (1872-1876) II. Isabel'in görevden alınması ve tahta Parlamento tarafından İtalya Kralı'nın ikinci oğlunun geçirilmesi sonrası Don Carlos'un torununun isyanı ile başlamış ve generallerin darbesi ile tahta II. Isabel'in oğlu XII. Alfonso'nun geçirilmesi ile son bulmuştur. Yaklaşık 300 bin kişinin hayatını kaybettiği Carlista Savaşları sonrası kurulan yeni politik ve ekonomik düzende Baskların geleneksel ayrıcalıkları tamamen kaldırılmıştır.

⁶ Sözcüleri, Bask ülkesine geniş özerklik tanıyan 1978 Anayasa Referandumuna katılım oranı, Milliyetçi Bask Partisi (PNV)'nin ve ETA'nın boykot çağrısı sebebiyle Bask ülkesinde yüzde 50'nin altında kalmış olmasına rağmen, Bask ülkesindeki seçmenlerin büyük desteğini alması Bask kültürünün Bask olmayanları absorbe etme ve İspanyolları Bask milliyetçisine dönüştürme kapasitesi olarak yorumlanmıştır. Bknz. Clark, R. P. (1985). *Madrid and the Ethnic Homelands: Is Consociational Democracy Possible in Post Franco Spain?* T. Lancaster, & G. Prevost (Der.), *Politics and Change in Spain*, New York: Praeger, 114.

1903). Siyasi bir doktrin olarak milliyetçiliğin; eşit vatandaşlığı öne çıkaran Fransız Devrimi ile tarih, kültür ve geleneklerin birleştirdiği insan grubunu ifade eden Alman konsepti çerçevesinde oluştuğunu kavrayan Arana, Bask milliyetçiliğini de bu bağlamda kurgulamış; mazideki askeri zaferler ve mağlubiyetler ile mitler ve tarihi kurumlar referansında Bask halkının geçmişte olduğu gibi gelecekte de kendi kendini yönetme hakkına sahip olduğu fikrini ortaya atmıştır. Arana, tam bağımsızlığı yücelten fikirlerini yazılı olarak da geniş kitlelere iletme gayretinde olmuş, Bask Milliyetçiliği'ni inşa sürecinde “öteki”nin yerine “*maketo*” olarak isimlendirdiği İspanyolları konumlandırmış, agrasif bir diskur ile Bask kimliği ile İspanyol kimliği arasındaki çatışmayı körüklemiştir (Ortigosa, 2013:494). Arana'nın Bask toplumuna diğer katkıları, 1895'te PNV'yi kurmasının yanında, Bask halkına *Euskadi* adını bulması ve ulusal bayrağın tasarımını gerçekleştirmesidir. Sözleri 1895'te Arana tarafından yazılan *Gora ta Gora* (Yukarı ve Yukarı) 1930'larda Bask Ulusal Marşı olarak kabul edilecektir. Sonrasında bu marşın daha coşkulu söylenebileceği özel günlere duyulan ihtiyaç ile milliyetçilerce ilk kez 1932'de kutlanan ve bugün hâlâ varlığını devam ettiren *Aberri Eguna* (Atatoprağı Günü-Paskalya Pazarı) ortaya çıkarılmıştır (El Diario Vasco, 2007). Milliyetçi motifler taşıyan özel günlerin dini takvime uyarlanması ile Basklara bilinçli olarak “uzun bir acı dönemi sonrası yeniden diriliş yaşadıkları” hissi aşılanmıştır (Mees, 2003: 17).

Baskların, modern İspanya Devleti içinde en zor dönemleri ise İspanya İç Savaşı (1936-1939) sırasında ve sonrasındaki Franco döneminde (1939-1975) yaşanmıştır. Baskların önemli bir toplanma ve ekonomik merkezi olan Guernica, 1937 yılında şiddetli bir bombalamaya maruz kalırken sorumluluğu üstlenen olmamıştır ancak Basklar için zorlu bir dönemin başlayacağı anlaşılmıştır. Nitekim, Álava ilinin askeri valisi General Gil Yuste tarafından, açık bir şekilde Bask Milliyetçiliği'nin köklerinden sökülüp atılacağı ve harabeye döndürüleceği ilan edilmiştir (Clark, 1979: 80). 1939'da başlayan ve giderek baskının boyutunu artıran Franco dönemi boyunca da Baskların kamuya açık yerlerde Baskça konuşmak gibi mevcut tüm hakları askıya alındığı gibi birçoğu öldürülmüş, tutuklanmış, cezaevlerinde kötü muameleye maruz bırakılmış ya da sürgün edilmiştir. Böylelikle bu baskı dönemi, 60 yılda 2.000'den fazla saldırı ile 829 kişinin hayatına ve binlercesinin yaralanmasına neden olarak Avrupa tarihinin en etkin terör örgütlerinden ETA'nın doğmasına zemin hazırlamıştır.

Bask Milliyetçiliği'nin tarih içinde biyolojik bir milliyetçilik anlayışından ideolojik bir milliyetçilik anlayışına evrildiğini gözlemlemek mümkündür. Bunda etkin faktörlerden biri, etnik Baskların kendi yurtlarında baskın çoğunluk olmaktan uzaklaşmalarıdır. Bask-Bask olmayan ayrımındaki fay hattı artık ırk üzerinden değil, dil üzerinden tanımlanmaya başlamıştır. Dil, ulusal hissiyatı ölçmeye yarayan bir termometreye benzetilmiş, dile az önem verenlerin milliyetçilikten uzaklaştıkları, unutanların ise ihanet içinde oldukları ve artık ulusun ferdi olamayacakları vurgulanmıştır (López & Fernández, 2018: 451). Daha sonra ise dilin yerini ideoloji almıştır. Basklarda oluşturulmaya çalışılan İspanyol karşıtlığını (anti-maketizm) sorgulayan ve kendisini de melez olarak tanımlayan Manuel de la Sota (1897–1979), Bask'a en büyük zararı Bask olmayanların değil, milliyetçi olmayan Baskların verdiğini savunmuştur. Göçmenlerin Bask kanı taşımaları da Bask vatanseveri olabileceğini belirten Sota, Bask ülkesinin “mistik gücüne” atıfla her yabancıyı asimile edilebileceğini ileri sürmüştür. Sota'nın görüşleri ileride ETA tarafından da aynen benimsenecektir (López & Fernández, 2018: 49).

ETA: Bir Terör Örgütünün Biyografisi

ETA, Bask milliyetçiliğinin bilinen en sert manifestosudur ve ulus-inşa sürecindeki radikal yaklaşımı örgüt liderlerinden Peixoto tarafından “Ulus, hukukla değil, kan ve zamanla inşa edilir” (Unzueta, 1988: 74) olarak özetlenmektedir. Süreç boyunca iniş ve çıkışlar yaşayan ve farklı politik istikametlere sapan ETA için değişmeyen tek *raison d'être*; Bask ülkesi üzerindeki İspanyol egemenliğini sonlandırmak olmuş, bunun için mevcut tarihsel çatışma en ileri boyuta tırmandırılmıştır.

ETA, baskıcı Franco rejimi ortamında doğmuştur. Avrupa demokrasilerinin Franco diktatörlüğüne müdahalede bulunmamasının Bask kamuoyunda pasiflik olarak nitelendirilmesi, ETA'yı kuracak jenerasyona ihtiyacı olan aktif milliyetçilik itkisini vermiştir (Bilbao & Irizar, 2017: 142). Milliyetçi ve muhafazakâr Franco iktidarının baskısı altında varlığını sürdürmeye çalışan ve içinde sosyalist, demokrat, milliyetçi, dindar ve şehirli unsurlar barındırdığı için oldukça heterojen bir görüntü arzeden Bask Milliyetçiliği, zaman içinde giderek daha devrimci bir çizgiye yönelmiştir. Bunda savaş sonrası dünyanın pek çok yerinde yükselişe geçen anti-sömürgecilik ve Marksist-Leninist düşünce akımlarının da etkisi olduğu değerlendirilmektedir. 1950'li yılların sonlarında İspanyol yönetimine karşı Bask

direnişinin sembolü haline gelen EKIN Grubu, “Özgür Bask ülkesi” görüşünü savunarak PNV’den ayrılmış, Arana’nın PNV’yi kurduğu tarihin 64. yıldönümü olan 31 Temmuz 1959 tarihinde ise bu sefer EKIN içinden daha da radikal bir grup olarak -Katolik fundamentalizminin dozu düşürülmüş ama agrasif milliyetçiliğin dozu artırılmış- ETA doğmuştur. Ulusal bağımsızlık hareketini sınıf mücadelesi teması ile de zenginleştiren, yani milliyetçilik ve Marksizm gibi ontolojik olarak birbirine zıt iki kavramı füzyon yapmak isteyen ETA, başlangıçta propaganda ve sabotaj eylemleri⁷ gerçekleştirmiştir. 1961’de ilk ciddi eylemi olan demiryolu sabotajı başarısızlıkla sonuçlanan ETA’ya dönemin otoriter İspanyol yönetiminin cevabı şiddete daha fazla şiddetle karşılık olmuş, yüzden fazla Basklı işkenceye tabi tutulmuş, tutuklanmış ve uzun hapis cezaları almışlardır. Franco İspanya’sı ile çatışmasına Bask halkının tamamını dahil etmek isteyen ETA ise 1962 yılında toplanan I. Meclisi’nde; ulusal özgürlükçü, devrimci bir hareket olduğunu, laik ve demokratik değerlere bağlı, bağımsız bir Bask ülkesi kurulmasını hedeflediğini duyurarak destek istemiştir (Fernandez, 2017: 22-23).

ETA, Madrid yönetiminin Bask köylerindeki ve şehirlerindeki güvenlik baskısını artırması neticesinde pasif direnişin sonuç getirmeyeceğini anlayışından hareketle, ilerleyen zamanlarda yurtdışındaki (Küba, Cezayir ve Yemen) terör örgütleri ile bağlantıya geçerek mensuplarına askerî eğitim aldırılmıştır (CIA, 1984). ETA, ihtiyaç duyduğu finansal ve teknik altyapıyı oluşturduktan sonra yerel halka sert tutumuyla bilinen bir İspanyol polis memurunu öldürerek de ses getiren ilk eylemini gerçekleştirmiştir (Trask, 1997: 30). Gelirini banka soygunlarından, fidyelerden ve işadamlarından tehdit ile topladığı devrim vergilerinden elde eden ETA terör örgütünün üçlü bir işleyiş mekanizması vardır. İlk gruptaki “özgürleşmişler” polis tarafından bilinmektedirler ve bu nedenle çekinceleri olmadan örgüt için tam mesai çalışmaktadırlar. İkinci gruptaki “legaller” sabıka kaydı olmayan kişilerden oluşmakta olup örgüte gelir elde etme, istihbarat ve görünürlük sağlama görevlerini ifa etmektedirler. Üçüncü grup ise “destekçilerdir” ve örgüte ihtiyaç halinde lojistik destek vermektedirler (Mackenzie Insitute, 2015). Üst düzey yönetici kadrosu hariç hiçbir militanın örgüt içinde 3-4 yıldan fazla kalmasına izin verilmeyen ETA, her zaman aktif militan sayısı en az olan terör örgütlerinden biri olmuştur. Zaten, ETA’nın Bask-İspanyol çatışmasındaki stratejik

⁷ Gerilla savaş taktiğine hazırlanan ETA 1959’da ilk bombasını, 1961’de yukarıda bahsedilen ilk sabotaj eylemini, 1963’te ilk şiddet eylemini ve 1967’de ilk başarılı soygununu yapmıştır.

amacı da İspanya'yı askerî olarak yenmek değil, politik çözüme zorlamak olmuştur. ETA'nın tipik sloganlarından biri “*Iraultza ala Hil*” yani “Devrim ya da Ölüm”dür. Hindiçin'den Tunus'a, Küba'dan Cezayir'e kadar zafere ulaşmış pek çok ulusal kurtuluş hareketine kıyasla, ETA tarafından kendine en yakın görülen örnek “kendi anavatanında kendi ulus devletini kuran” İsrail olmuştur (Zulaika & Douglass, 1996: 36). Özetle, ETA'nın nihai planı tam bağımsız bir Bask ülkesinin kurulmasını gündemde tutmak iken, bu doğrultudaki yakın vadeli planı ise “düşmanı” çözüm talep eden taraf durumuna düşürmek olmuş ve bu doğrultuda provokatif eylemler gerçekleştirmiştir (Larrañaga, 2013: 28).

İspanya'nın ETA ile Mücadelesi

İspanya, terörizmle mücadelesini silahlı, siyasi ve uluslararası boyutta olmak üzere üç platformda yürütmüş ve temel motivasyonu, ETA'yı çevrelemek ve imha etmek olmuştur. Diktatörlük, demokrasiye geçiş ve Avrupa Birliği (AB) üyeliği gibi farklı dönemlerinde dahi İspanya'nın değişmeyen stratejisi, şiddeti bir politika aracı olarak benimseyen ETA'ya karşı kısasa kısastır.

Başlangıcında polisiye tedbirlerle mücadele edilen ETA'ya karşı sonraki dönemde İspanya'nın jandarma benzeri bir iç güvenlik yapılanması olarak tanımlanabilecek *Guardia Civil* adlı kuruluşu devreye sokulmuştur. İlaveten 1978'de, seçkin polis ve askerlerden oluşturulan özel eğitilmiş *Grupo Especial de Operaciones* (GEO) de ETA'ya karşı etkin olarak kullanılmıştır. İspanya'nın terörizmle silahlı mücadelesinde “kirli savaş” olarak adlandırılan dönem ise *Grupos Antiterroristas de Liberacion* (GAL) isimli paramiliter grubun faaliyete geçirilmesi ile başlamıştır. GAL'in en önemli işlevinin, ETA militanı olduğundan şüphelenilen kişilere yönelik eylemler yapmak ve Fransa'yı ETA'ya karşı aktif işbirliğine zorlamak için Fransız topraklarında huzur bozucu faaliyetlerde bulunmak olduğu öne sürülmektedir (Cassan, 1998: 215-220). Mavi GAL'in polisler, Yeşil GAL'in *Guardia Civil* ve Kahverengi GAL'in askerlerden oluştuğu GAL, 1983–1987 yılları arasında gerçekleştirdiği operasyonlarda, çoğunluğu Fransa'da olmak üzere ETA ile bağlantılı olduğu düşünülen toplam 28 kişinin etkisiz hale getirilmesini sağlamıştır (Sánchez, 1995: 29). İspanya Askerî İstihbarat Örgütü-CESID'in de bilfiil GAL operasyonlarında yer aldığı ortaya çıkması ile 1994 yılında geniş çaplı soruşturma başlatılacak ve geçmişte GAL ile ilişkili oldukları ortaya çıkarılan pek çok üst düzey devlet görevlisi yargılanacaktır (García, 2013: 160).

İspanya'nın ETA ile mücadelesinin ikinci bir ayağını, pek çoğu sonuçsuz da kalsa politik girişimler oluşturmuştur. İlk ve öncelikli olarak ülkenin Franco diktatörlüğü sonrası demokrasiye geçişi sırasında hazırlanan 1978 Anayasası ile İspanya, çok merkezli federasyondan farklı olarak bölgesel devlet örgütlenmesi modelini benimsemiş, üniter devlet modelindeki gibi siyasal iktidarı tek merkezde toplamasına karşın, merkez tarafından bölgelere belli konularda yetkilerin aktarıldığı yeni bir yapılanmaya geçmiştir (Konuralp, 2019: 379). Bu yeni siyasal yapılanma içinde de Baskların tarihsel bir ulus oldukları vurgulanmış ve *Guernica Statüsü* ile başta mâli politikalar olmak üzere İspanya'nın diğer bölgelerine oranla Basklara oldukça geniş bir otonomi tanınmıştır. Ayrıca, 1983 yılı Eylül ayında İçişleri Bakanı José Barrionuevo tarafından ZEN (Zona Especial del Norte-Kuzeyin Özel Bölgesi) Planı önerisi gündeme getirilmiş; ETA'nın izole edilmesi, ETA'ya ve güvenlik kuvvetlerine ilişkin stratejik iletişim faaliyetleri yürütülmesi ve terörle mücadele kapsamında işbirliği yapılacak örgüt üyelerine af konuları ele alınmıştır. Plan, Bask halkından destek almadığı gibi, Bask Parlamentosu'ndan geçirilen bir ilke kararında da kabul edilmemiştir (Clark, 1991: 57). Akabinde, 1987'de İspanya Parlamentosu'nda onaylanan Madrid Paketi ile ETA'nın Bask halkının meşru temsilcisi olmadığı vurgulanmış, Baskların geleceği hakkındaki müzakerelerin ancak İspanya Parlamentosu'nda gerçekleştirilebileceği kaydedilmiştir (El Mundo, 1987). Buna mukabil Bask Parlamentosu'nda da Batasuna dışında temsil edilen ve ayrılıkçılar dahil bütün siyasi partiler tarafından onaylanan (1988) *Ajuria Enea* Paketi ile Vitoria'dan Madrid'e Baskların politik alanda kalmaları karşılığı silahlı şiddete karşı duracakları mesajı iletilmiştir. 1986-1989 yılları arasında üç farklı turda gerçekleşen Cezayir Görüşmeleri ise, İspanya devleti ile ETA temsilcilerinin doğrudan iletişim imkanına sahip olmaları için düzenlenmiştir. Dönemin İspanyol yetkilileri tarafından ETA ile müzakereler yapıldığı, yapılmakta olduğu ve gelecekte de yapılabileceği vurgulanmış, ancak ETA'nın *self-determinasyon* hakkını görüşmek istemesine karşın İspanyol tarafının öncelikle silahlı hareketin sonlandırılmasında ısrar etmesi, bir noktadan sonra görüşmelerin tıkanmasına ve çökmesine neden olmuştur. ETA'nın 1990'lı yıllarda peşpeşe yaptığı iki eylem halkla ilişkiler bağlamında felakete sonuçlanmış, sahip olduğu kamuoyu desteğini marjinalleştirmiştir. 1996 yılında kaçırılan hapisane memuru José Antonio Ortega Lara'nın bir buçuk yıl penceresiz bir ortamda rehin tutulmasının ardından İspanyol güvenlik güçlerinin operasyonu ile serbest bırakılması ve perişan görüntülerinin kamuoyu ile paylaşılması tepki yaratmıştır. Esas dönüm noktalarından biri ise ertesi

yıl gerçekleşmiştir. ETA, 10 Temmuz 1997'de Galisya asıllı genç politikacı Miguel Ángel Blanco'yu kaçırmış, serbest bırakma karşılığında İspanya genelindeki bütün ETA mahkûmların içlerinde buldukları olumsuz koşullardan en azından bir miktar kurtarılmaları üzere Bask ülkesindeki hapishanelere nakledilmeleri için 48 saat süre tanımış ve talebinin karşılanmaması üzerine Blanco'yu öldürmüştür. Blanco cinayeti, başta Bask ülkesi olmak üzere tüm İspanya kamuoyunda büyük tepki toplamış, “Bask'a Evet, ETA'ya Hayır” sloganının doğduğu bu olay veçesinde İspanya ETA ile politik mücadelesinde üstünlüğü ele geçirmiş (Arteche, 2017), ETA'nın arkasındaki halk desteği düşme eğilimine girmiştir.⁸ 12 Eylül 1998'de PNV ile Batasuna başta olmak üzere önde gelen Bask siyasi gruplarının Lizarra Paktı kapsamında bir araya gelerek, BK- IRA arasındaki barış görüşmelerinin bir benzerinin İspanya ile ETA devleti arasında gerçekleştirilmesi önerisi İspanyol hükümeti tarafından kabul edilmemiş, oluşuma dâhil olan siyasi gruplar terörizme oksijen sağlamakla suçlanmışlardır (Irish Times, 2000). 2002 yılı Eylül ayında ise, Bask Hükümeti Başbakanı tarafından “*Ibarretxe Planı*” olarak adlandırılan bir yol haritası açıklanarak dört temel öneri getirilmiştir:

- Bask kimliği ve *self-determinasyon* hakkının tanınması,
- Navarra Özerk Bölgesi ve Fransa'daki Bask bölgesi ile ilişki kurma özgürlüğü sağlanması,
- Yargı alanında özerklik getirilmesi,
- AB kurumlarında ve uluslararası alanda temsil hakkı verilmesi.

Bask Parlamentosu'nda 35'e karşı 39 oyla kabul edilen plan, İspanya Parlamentosu'nda 29'a karşı 313 oyla reddedilerek yürürlük kazanmamıştır (Basaguren, 2012: 21). Dönemin İspanya Başbakanı José Luis Rodríguez Zapatero'nun girişimleri ile Mayıs 2005'te başlatılan İspanya ile ETA arasındaki ön görüşmeler, Oslo ve Cenevre'de sürdürülmüş, teknik hususlar (mahkûmların durumu, tazminat, silahsızlanma vb.) ile Bask ülkesinin kaderi ve İspanya ile

⁸ Esasında ETA ile Bask halkı arasında ayrışma 1980'lerin başından itibaren belirginleşmeye başlamıştır. Kuruluş aşamasında devrim vergilerini zengin işinsanlarından alan ETA'nın zamanla bu vergileri küçük esnafı da dâhil edecek kadar tabana yayması ve İspanyol güvenlik güçlerinin yanında sivilleri de hedef almaya başlaması, Bask halkının tepkisini çekmeye başlamıştır. Dahası, 1983'te ordu eczacısı Martin Barrios'un, 1984'de de Senatör Casas Vilas'ın ETA tarafından infaz edilmesi Bask halkının çoğunluğunda rahatsızlık yaratmıştır.

kurulacak gelecekteki ilişki biçimleri ele alınmıştır. Ancak tarafların, çözüm için sınırlı sayıda alternatif olduğu ve mevcut olanların da tek bir tarafın amacına hizmet edeceği yönünde algıya kapılmaları neticesinde görüşmeler başarıya ulaştırılamamış, her ne şart ile olursa olsun görüşmelere devam edilse idi her tarafın menfaatlerini gözetecek çözüm alternatifleri geliştirilebileceği hususu gözardı edilmiştir (Mitchell, 2003: 46). Barış, diyalog ve müzakere gibi “tılsımlı” kelimelerin tekrarlı kullanımlarına karşın hükümetin “barış süreci” olarak isimlendirdiği görüşmeleri sonlandırmasını müteakip, ETA, görüşmeler öncesinde tek taraflı ilan ettiği ateşkesi bozduğunu duyurmuştur (Alonso, 2009: 265). İspanya ise buna karşılık ETA ile mücadelesini artık sadece onun terör hücrelerine yönelik olarak değil, siyasi ayağını, sosyal ağlarını, iş girişimlerini ve propaganda araçlarını da kapsayacak şekilde genişletme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda en etkin adımlardan biri, ETA ile organik bağı bulunduğu gerekçesiyle bir siyasi parti olan Batasuna’ya karşı alınan kapatma kararıdır. 2001 yılında mahkeme tarafından partinin gençlik kanadı *Segi*’nin yasadışı ilan edilmesinin ardından, 2002 yazında siyasi partilerin yasaklanabilmesi ile ilgili yasal düzenlemeler tamamlanmış ve öncelikle geçici kapatma ve ardından nihai kapatma kararı alınmıştır. İspanya’nın demokrasiye geçiş sonrası aldığı ilk siyasi parti kapatma kararı, 2003 yılı Mart ayında İspanya Yüksek Mahkemesi tarafından da onaylanarak kesinleşmiştir (BBC, 2013).

İspanya’nın ETA ile mücadelesinin üçüncü düzlemi de uluslararası girişimlerdir. Nitekim, henüz baştan, Katalan Ulusal Konseyi ve Bask Ulusal Konseyi liderlerinin 18 Ocak 1941 tarihinde Londra’da ortak bir bildiri yayımlayarak *self-determinasyon* hususunda BK’nın desteğini talep etmeleri (Payne, 1975: 228) ile sorun zaten uluslararası nitelik kazanmıştır. 1975 yılında aksi yöndeki tüm çabalara karşın ETA militanlarının İspanya’da idam edilmesi, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ülkelerinin önde gelen ticaret örgütlerinin İspanyol ürünlerine karşı boykot başlatmasına ve hatta Meksika’nın, İspanya’nın Birleşmiş Milletler’den ihraç edilmesini gündeme getirmesine neden olmuştur (Kurlansky, 2000: 255). Bunun üzerine, ayrılıkçı Bask hareketi ile mücadelesinde yalnızlaştırılan İspanya, somut ve kalıcı çözümler için uluslararası işbirliğinin şart olduğunu kavrayarak, bu yöndeki girişimlerini artırmıştır. İspanya için ikili anlaşmalar bağlamında kilit ülke, ETA’ya uzun yıllar lojistik destek sağladığını ileri sürdüğü komşusu Fransa olmuştur. ETA’nın Fransız Bask bölgesine yönelik açık bir politikasının olmaması ve Fransa’daki Bask topraklarında 1973 yılında faaliyete geçen Iparretarrak terör

örgütü ile ETA'nın organik bağının bulunmaması nedeniyle ETA-Fransa ilişkilerinde ETA-İspanya ilişkilerinde benzer bir çatışma hiç bir zaman yaşanmamıştır. 1980'lere gelindiğinde güney komşusundaki demokratik dönüşüme kayıtsız kalamayan Fransa, ETA'ya karşı İspanya'ya daha yakın bir duruş sergilemeye başlamış; Fransa'da ele geçirilen ETA militanlarının Fransa'da mahkeme önüne çıkarılmadan önce sorgulanmak üzere İspanya adli makamlarına geçici olarak verilmesi, ele geçirilen bilgi, belge ve dokümanların İspanyol makamlara hızlıca iletilmesi, ortak devriye, operasyon ve sorgu ekiplerinin oluşturulması, terörle mücadelede görevli Fransız ve İspanyol savcı ve polislerinin periyodik olarak bir araya gelmesi ve karşılıklı irtibat görevlileri atanması (Ersoy, 2010) tedbirlerini 2000'li yıllar boyunca uygulamaya koymuştur. Avrupa bütünleşmesi içinde polis ve adli işbirliğinin güçlendirilmesi için de girişimlerini de artıran İspanya, 2007 yılı itibarıyla bir diğer komşusu Portekiz ile de ETA'ya karşı müşterek bir polis timi oluşturulması konusunda anlaşmaya varmıştır (Digital Journal, 2007). 11 Eylül saldırılarının terörle mücadelede yarattığı uluslararası dayanışma ortamında ETA, İspanya'nın girişimleriyle AB ve ABD'nin terör örgütleri listelerine dahil edilmiş, yurtdışındaki finans kaynakları kesilmiş ve istihbarat alanında sağlanan uluslararası işbirliği neticesinde ETA'ya büyük zayıf verilmiştir (Ciment, 2011: 456). İlaveten, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) tarafından 2009 yılında alınan bir karar ile de Batasuna'nın kapatılması kararı haklı bulunmuş; İspanya, ETA ile mücadelesinde uluslararası desteği bütünüyle arkasına almıştır.

ETA Silah Bırakıyor, Çatışma Bitiyor mu?

Çatışmanın “aktif evresinin” sonlanması, taraflarından birinin mutlak yenilgisi ve teslimi söz konusu olmadığı sürece çoğu zaman “üçüncü taraf aktörlerin” çatışmaya dahil olarak, daha aktif rol oynamaları ile gerçekleşmektedir. ETA-İspanya çatışmasına da nüfuzlu isimlerden oluşan bir dış koalisyon tarafından müdahalede bulunulmuş, ETA'nın silah bırakmasına giden süreç, İspanya ya da Bask ülkesinin kendi içindeki dinamiklerden değil, “dışarıdan” başlamıştır. 2010 yılı Mart ayında İrlanda'nın eski Cumhurbaşkanı Mary Robinson ile Güney Afrika Cumhuriyeti eski Devleti Başkanı Frederik Willem de Klerk'in de aralarında bulunduğu yüksek profilli bir grup Brüksel Bildirisi'ni yayınlayarak, ETA'ya süresiz ateşkes, İspanya Hükümetine de kalıcı barışın tesisi çağrısında bulunmuşlar, uzlaş

bağlamında karşılıklı tanıma ve mağduriyetlerin tazmini hususlarını gündeme getirmişlerdir. Dışarıdan gelen bu çağrıya aynı yılın Eylül ayında bu sefer “içeriden” destek gelmiş ve Bask ülkesinin radikal sol siyasi partileri *Guernica Uzlaşısı* ile ETA’ya silah bırakma çağrısında bulunmuşlardır. Benzer şekilde, bağımsızlık yanlısı Bask Partileri Koalisyonu’nun (*Bildu*) 2011 seçimlerindeki başarılı performansı⁹ sonrası aynı yıl içinde toplanan San Sebastian Uluslararası Barış Konferansı’nda da BM eski Genel Sekreteri Kofi Annan ile *Sinn Fein* lideri Gerry Adams gibi uluslararası prestijli isimler tarafından ETA’ya silah bırakma, İspanya’ya da barış görüşmelerini başlatma davetinde bulunulmuştur (Zabalo & Saratxo, 2015: 374-377). O zamana kadar kimi defalar kısa ya da uzun süreli ateşkesler ilan eden ETA ise uluslararası çağrılar neticesinde bir bildiri yayınlarak, “silahlı faaliyetlerini tamamen sona erdirdiğini” duyurmuştur (El Pais, 2011). Ancak, ETA’nın açıklamasında örgütün feshedilmesine ya da silah teslim edilmesine ilişkin herhangi bir atıf yapılmamıştır. Ateşkesi doğrulamak üzere Uluslararası Tahkim Kurumu, 2011 yılı Eylül ayında kamuoyuna tanıtılarak çalışmalarına başlamış, 2012 yılı Ocak ayında da ETA’nın ateşkese uyduğunu bildirmiştir. Süreç içinde “re’sen” bir uzlaştırma misyonu da üstlenen Komisyon, Uluslararası Temas Grubu ile birlikte barışı kurma çalışmalarına da dahil olmuş ve taraflar arasında dolaylı görüşmelerde iletişim geçişkenliği sağlamıştır (Murua, 2017: 121-123). Böylelikle, uluslararası arenada tanınmış ve prestijli isimler tarafından “kâşif” rolü oynanarak çatışmanın silahlı evresinin sonlandırılması üzere süreç tetiklenmiş, Bask partileri tarafından “davetçi” rolü oynanarak taraflar ateşkese ve barış görüşmelerine çağırılmış, Uluslararası Tahkim Kurumu’nca “kontrolcü” rolü oynanarak anlaşma yükümlülüklerine uyulup uyulmadığı izlenmiş, Uluslararası Temas Grubu tarafından ise “yenilikçi” rol oynanarak taraflara yeni bilgiler, veriler ve tercihler sunulmuştur. Son iki grup ayrıca “kolaylaştırıcı” rol oynama niyetiyle moderatörlük de yapmış, ancak gerek müzakerelerin yüksek dereceli gizliliği, gerek aynı yıl İspanya’da yapılacak genel seçim ortamı ve gerekse taraflar arasında yeni bir ilişki kurmayı sağlayacak “uzlaştırıcı” ve tarafların anlaşmaya uymalarını sağlayacak “uygulatıcı” rollerinin eksikliğinin de etkisiyle barış süreci tamamlanamamıştır.

⁹ PNV’nin %30 ile birinci parti çıktığı 2011 seçimlerinde *Bildu* da %25 oy alarak ikinci en yüksek oy oranına ulaşmıştır. *Bildu*, uluslararası konferansın toplantığı San Sebastian kentindeki seçimleri birinci parti olarak bitirerek, belediye başkanlığını kazanmıştır.

2011 yılında duyurulan silah bırakma ilanından bu yana örgütün birçok üyesinin tutuklandığı, sürgünde yaşadığı ya da kimliklerini gizleyerek İspanya'da saklandıkları düşünülmektedir. ETA'nın elindeki silah ve teçhizatı ne yaptığı ise muammadır; zira dikkatleri silahsızlanmaya ve politik sürece çekmek isteyen terör örgütü ETA'nın yöneticileri, statükonun devamını önemseyen İspanya devletinde muhatap bulamıyor görüntüsü vermektedir. Hapisteki ETA üyesi sayısının azalma eğilimine karşın, örgütle ilişkisi olduğu gerekçesiyle yerel halk arasında tutuklamalar devam etmektedir ve İspanya'nın uzak bölgelerindeki hapishanelerde tutulan ETA'yla iltisaklı mahkumların Bask ülkesine yakın hapishanelere nakledilmeleri konusundaki Bask kamuoyu talepleri sürmektedir (El País, 2020). Son olarak 2 Mayıs 2018 tarihinde Bask gazetelerinde yayınlanan ETA imzalı bildiriye, halkın içinden doğan ETA'nın yine halkın içine döndüğü vurgulanmış, en azından öngörülebilir bir gelecekte şiddet eylemlerine dönüş olabileceğine dair herhangi bir sinyal verilmemiştir (El Diario, 2018). 28 Kasım 2019 tarihinde ise Bask Parlamentosu'nda alınan ilke kararında *Guernica Statüsü*'nün reformu konusu gündeme getirilmiş, bundan sonra özerk Bask Hükümeti ile merkezi İspanya hükümeti arasındaki görüşmelerin “eşitlik, iki-tarafılık ve anlaşmaya dayalı olacak” şekilde yürütüleceğine dikkat çekilerek, İspanyol-ayrılıkçı Bask çatışmasının askeri düzlemde olmasa da politik düzlemde devam edeceğinin işareti verilmiştir (RTVE, 2019).

İspanya-ETA Karşıtlığının Değişim Paradigmasında Analizi

Başlangıcından itibaren siyasi ve silahlı mücadele, ETA'nın iki temel enstrümanıdır ve ETA'nın amblemi de siyaseti ve zekayı temsilen yılan, silahlı mücadeleyi ve gücü temsilen de balta olmak üzere baltaya sarılı bir yılan olarak tasarlanmıştır (Corbi & Simón, 2017: 30-35). Franco dönemi İspanya'sında tutuklu bulunan ETA militanları için başlatılan Burgos Duruşmaları ve medyanın yoğun ilgisi, ETA'ya ihtiyaç duyduğu ulusal ve uluslararası tanınırlığı sağlamıştır. 1970'li yıllarda süregelen Soğuk Savaş konjonktöründe kendi davasını eski kolonilerin devrimci-savaş modeli ile özdeşletiren etnik ayrılıkçı Bask hareketi, ulusal ve sosyal özgürleşme olmak üzere iki hedef doğrultusunda ilerlemiştir. Çalışmanın bu bölümünde İspanya-ETA karşıtlığı, her ikisi de Mitchell tarafından önerilen ve ortak noktaları değişim hususuna yaptıkları vurgu olan iki farklı modelle sunulacaktır.

Öncelikle, üçüncü bölümde incelenen Bask-İspanyol çatışmasının doğuşu, gelişimi ve değişimi süreçleri, başlangıçta değinilen SPITCEROW Analiz Çerçevesi bağlamında ele alınan anahtar kelimelere ve temel sorulara uygulandığında aşağıdaki gibi bir sonuçla karşılaşılmaktadır:

S (Kaynak) Çatışma nereden doğmaktadır?

Çatışma, İspanyol ve Bask ulusları arasında geçmişteki ilişki biçiminin yorumlanması safhasında doğmaktadır. Bask görüşüne göre Basklar ayrı bir ulustur ve tarihsel olarak geniş bir özerklik içinde yaşamışlar ve tarihlerinin çok geniş bir bölümünde İspanya ile tamamen entegre olmamışlardır. İspanyol görüşüne göre ise Basklar, Portekiz dışında İber Yarımadası'ndaki diğer tüm unsurlar gibi İspanya devletini oluşturan bir bütünün parçalarıdır.

P (Taraflar) Çatışma tarafları kimlerdir?

Çatışma tarafları İspanya'daki merkezi yönetim ile ETA terör örgütü ve bağımsızlık yanlısı Bask milliyetçi hareketidir.

I (Mevzu) Çatışmanın açık veya örtülü nedenleri nelerdir?

İspanyol görüşüne göre İspanya içinde tarihi uluslar için daha fazla özerklik konusu müzakere edilebilecek bir husus iken, tam bağımsızlık tartışması kabul edilemez bulunmaktadır. Baskların bir kısmı ve ETA ise etnik, lüinguistik, genetik ve kültürel farklılıklarını ileri sürerek ayrı bir ulus olduklarından hareketle *self-determinasyon* talebinde bulunmaktadır.

T (Taktik) Tarafların birbirine karşı tatbik ettikleri taktikler nelerdir?

Siyaset ve şiddet, her iki tarafca da öncelikli araçlar olarak kullanılmıştır. Kuruluşu ile aynı zamana denk gelen Küba Devrimi'nden etkilenen ETA, askerî olarak alt edemeyeceği İspanya'yı karşı "eylem-tepki-karşı eylem" (ETA'nın her bir şiddet eylemi sonrası İspanya devletinin Bask halkını baskılaması ve böylelikle yerel halk arasında ETA'ya karşı manevi ve lojistik desteğin artması) ve *foko* (Küçük paramiliter gruplarla şehirli gerilla savaşı) taktiklerini kullanarak psikolojik üstünlük kurmayı amaçlamıştır (Alcoba, 2009: 82-83). İspanya ise güvenlik unsurlarıyla sahada, diplomasi ve demokrasi kanallarıyla masada mücadele etme yoluna gitmiştir. ETA'nın şiddet taktiğindeki ısrarına karşın, İspanya son dönemlerde daha fazla politik unsurlarından yararlanma yoluna gitmiştir.

C (Değişim) Zaman içinde hangi eşikler aşılmıştır?

Komplike bir görünüm arz eden çatışmanın temel değişim noktaları üçüncü bölümde anlatıldığı üzere modern İspanya devleti öncesinde Bask ülkesinin 16. yüzyılda İspanyol egemenliğine girmesi ile 19. yüzyıl sonlarında Baskların İspanya içinde sahip oldukları *fueros* ayrıcalıklarının sonlandırılmasıdır. Modern zamanlardaki eşikler ise onar yıllık periyotlar halinde şöyledir:

1950'ler: Franco döneminde Basklara uygulanan istibdat politikası ve ETA'nın kurulması ve yasadışı sokak eylemlerine başlaması ve buna mukabil dönemin baskıcı İspanyol idaresinin yerel halka uyguladığı sert karşılık,

1960'lar: ETA'nın ilk cinayeti işlemesi, İspanya'nın Bask bölgesindeki baskıyı artırması,

1970'ler: ETA'nın İspanya Başbakanı Luis Carrero Blanco'ya suikasti sonrası İspanya'nın demokrasiye geçiş sürecinin başlaması¹⁰, buna karşılık ETA eylemlerindeki şiddetin dozunun ise ters orantılı olarak artması,

1980'ler: İspanya'nın AB üyesi olmasıyla birlikte ETA'yla terörizmle mücadele kapsamındaki askeri mücadelesini siyasi mücadele ile de çeşitlendirmesi, bir yandan *GAL* eliyle hukuk dışı yollardan askeri mücadelesini sürdürürken, diğer yandan daha fazla demokrasi enstrümanını da kullanarak Bask ülkesine geniş bir özerklik tanıması,

1990'lar: Sivillere yönelik işlediği cinayetler sonrası ETA'ya Bask ve İspanyol kamuoyunda duyulan tepkinin büyümesi,

¹⁰ Mevcut hukuki düzenleme ile Franco'nun emekliliği veya vefatı durumunda Hükümet Başkanı olarak Luis Carrero Blanco, Devlet Başkanı olarak da Prens Juan Carlos belirlenmiştir. Öte yandan, ETA'nın o zamana kadar eylemlerini gerçekleştirmeye alışık olduğu Bask kırsalı dışında ilk kez Madrid'in tam merkezinde, istihbarat ve teknoloji enstrümanlarını başarıyla kullanmaya dayalı etkin bir operasyonla gerçekleştirdiği Blanco suikasti neticesinde, Francoizm'in Franco sonrası dönemde de sürdürülmesinin teminatı olarak kabul edilen tek isim ortadan kalkmıştır. Yerine gelen Başbakan Carlos Arias Navarro ise Falanjistler, monarşi yanlıları, liberaller, silahlı kuvvetler ve Kilise arasındaki dengeyi koruyamamış ve İspanya içindeki değişim ve dönüşümün önü önlenemez biçimde açılmıştır. Nitekim, Franco'nun 1975'teki ölümünün ardından Kral olan Juan Carlos, kısa bir süre sonra Navarro'nun görevden çekilmesini isteyecek ve yerine atayacağı yeni Başbakan Adolfo Suárez González ile meşruti demokrasiye geçiş sürecini hızlandıracaktır.

2000'ler: İspanya'nın uluslararası girişimlerini artırması ile ETA'nın yurtdışı desteğinin kesilmesi ve Batasuna'nın yasaklanması,

2010'lar: İspanya-ETA çatışmasında silahların susması için üçüncü tarafların barış girişimlerinin artması ve nihayetinde İspanya Devleti'nin dayatmasıyla ETA'nın silah bırakması ve anlaşmasız barış ortamının sağlanması.

E (Genişleme) Çatışma nasıl daha geniş bir düzleme yayılmıştır?

Başlangıçta Bask ülkesi içinde doğan ve gelişen ETA eylemleri, ilerleyen dönemde İspanya geneline yayılmış, konuya Fransa başta olmak üzere başka bir takım ülkeler de farklı ölçeklerde ve kontekstlerde dahil olmaya başlamışlardır. ETA'nın ise ilk zamanlardaki sabotaj benzeri hukuksuz ama küçük sokak eylemleri süreç içinde şiddetlenerek adam kaçırmalara, cinayetlere ve en nihayetinde İspanya Başbakanına suikaste kadar yükselmiştir. İspanya'nın da ETA ile mücadelesi önceleri polisiye düzeydeyken, sonrasında askeri düzeye ve devamında içine Bask Parlamentosu ile İspanya Parlamentosu'nu da alacak şekilde politik düzleme genişlemiştir.

R (Roller) Çatışmada taraflar dışında kimler rol oynamıştır?

Çatışmanın ana aktörleri İspanya ve ETA olmakla birlikte; Fransa, AB, ABD, AİHM, Uluslararası Tahkik Kurumu ve uluslararası barış girişimcileri gibi aktörler de sürece farklı noktalarda dahil olmuşlardır.

O (Çıktı) Çatışmanın nihai çıktıları nelerdir?

İspanya'nın otoriter bir rejimden demokrasiye geçisi hızlanmış, Bask ülkesi İspanya'daki 17 özerk yönetim birimi arasında en geniş yetkilere sahip özerk bölge olmuş, ETA'nın siyasi kolu olduğu belirtilen Batasuna kapatılmış, ETA süresiz ateşkes ilan etmiştir.

W (Kazanan) Çatışmanın bir kazananı olmuş mudur?

İspanya'nın bir müzakere ve pazarlık sürecine girmeksizin ETA'nın şiddet eylemlerini durdurma, siyasi ayağını yasal zeminin dışına çıkarma ve uluslararası izolasyonunu sağlama noktalarında kazançlı çıktığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, ETA'nın da Bask ülkesinin bağımsızlığı hususunu ulusal ve uluslararası gündemde tutma noktalarında bir noktaya kadar başarı kaydettiği anlaşılmaktadır.

Bask-İspanyol anlaşmazlığının arka planı derin ve karmaşıktır. Çatışma Yoğunluğunu Artırıcı/Azaltıcı Faktörler modeli ile İspanya-ETA çatışmasını farklı bir ölçekte şablonlaştırmak da mümkündür. Bu bağlamda önce çatışma yoğunluğunun nasıl yükseldiği incelenmektedir:

Modern zamanlarda çatışmayı yükselten dinamik, baskıcı Franco döneminde oluşturulmaya çalışılan statükoya Bask toplumunun hiç değilse eskiye dönüş veya daha iyisi beklentisi içinde revizyon talebiyle karşı çıkması ve İspanya yönetiminin bu talebi geri çevirmesi ile harekete geçmiştir (ETA, İspanya'nın Bask dili, kültürü, ekonomisi ve egemenlik haklarını kendi içinde rutin bir şekilde sorgulamasını sağlamayı amaçlarken (Domínguez, 2004: 110), İspanya da askerî, politik ve diplomatik aygıtlar ile karşı tarafı amaçlarına ulaşamayacağı konusunda yılgınlığa sürüklemeyi hedeflemiş ve bu doğrultuda mücadele etmiştir (Mitchell, 2011: 86). Karşılıklı “mobilizasyon” neticesinde de hem İspanya hem ETA; zaman, personel gibi mevcut tüm kaynaklarını rakibe karşı seferber etmişlerdir. “Genişleme” ise çatışmanın özünü oluşturan karşıtlığın yayıldığı düzlemle alakalıdır. Buna göre, başlangıçta güvenlik güçleriyle örgüt unsurları arasında geçen mücadeleye, süreç içinde siviller, bölgesel ve ulusal yasama, yürütme ve yargı organları, diğer devletler, uluslararası örgütler ve bağımsız üçüncü kişiler dahil olmuştur. Geniş bir düzlemdeki çatışma için mobilize olan taraflar arasındaki “kutuplaşma” da büyümüştür. İlk Bask ülkesinin geleceğine ilişkin yaşanan fikir karşıtlığı; sivillerin askerî hedef olması, gayri-nizami harp, siyasi partilerin kapatılması, İspanyol hapishanelerindeki ETA mahkumlarının durumu benzeri konularda tarafları zıt kutuplarda kümelenmeye etki etmiştir. Merkezi yönetim ile Bask idaresi arasında hızlanan kutuplaşma, ileride sosyal, kültürel, ekonomik ve politik farklı unsurların da eklenmesiyle sorunun hızla kristalleşmesine hizmet etmiştir (Demir, 2017: 227). Taraflar arasındaki iletişimin azalmasına işaret eden “ayrışma” ilkesi, İspanya-ETA çatışmasındaki yoğunluğunun artmasında rol oynayan bir diğer faktördür. Cezayir’de yürütülen barış görüşmeleri ile Bask Parlamentosu’nda üretilen çözüm önerilerinin sonuçsuz kalması bu kapsamda değerlendirilmektedir. Son olarak “tuzaklama” ile tarafların kendilerini çatışma dinamikleri içine hapsederek, başka bir alternatif olmadığı zannıyla kaynaklarını, buldukları noktadan geri adım atmamak adına çatışmanın şiddetlenmesi için seferber etmeleri anlaşılmaktadır. Böylelikle ETA, bombalama ve suikast eylemleriyle sivil halkı ve politikacıları hedef almaya başlarken, İspanya ise

ETA'nın uluslararası terör örgütleri listesine dahil edilerek lojistik ve finansal desteğinin kesilmesine odaklanmıştır.

Öte yandan çatışma yoğunluğunun azaltılması ile kullanılan araçların ve çatışma aktörlerinin niceliğine ve niteliğine ilişkin yapıcı değişime işaret edilmekte, tarafların stratejik hedeflerinin aynı kalmakla birlikte taktik değişimine gittikleri anlaşılmaktadır. Yani ETA tarafının tam bağımsızlık hususunu gündemde tutma, İspanya tarafının ise Bask ülkesini İspanya içinde tutma ve ETA'yı imha etme ülküleri değişmemiştir ancak dönüşmüştür. Herşeyden önce “daralma” ile çatışmaya sonradan dahil olan aktörler sürecin aktif boyutunun dışına çıkarılmıştır. Bu bağlamda ETA eylemcilerinin eğitim ve teknik destek aldığı ülkeler etkisizleştirilmiş, sorunun uluslararasılaşmasına büyük oranda engel olunmuştur. “Yeniden iletişim kurma”nın ise özü itibarıyla lingüistik faktörler olduğu dikkat çekmektedir. Tehdit, propaganda, suçlama ve savunma yönünde argümanlar üretmenin ötesinde çatışmanın özüne dair bir değişim yaratma potansiyeline sahip, komplike iletişim modellemelerine işaret edilmektedir. Parlamentoların yasama faaliyetleri ile çatışmayı sonlandırma müzakereleri bu kapsam içine girmektedir. “İzolasyon”, çatışmanın özüne odaklanılarak anlaşmazlık yaratan diğer unsurların merkezin dışına bırakılmasını belirtmektedir. Basklar tarafından Bask ülkesinin kalbi sayılan Navarra'nın İspanya Anayasası'nda Bask ülkesi dışında bırakılması ya da İspanya Devleti'nin arzu ettiği şekilde ETA'nın geçmişteki terör eylemlerinden ötürü pişmanlık ifade etmemesi ve kendisini lağvetmemesi hususlarının, meselenin kalbine (İspanya içindeki Bask ülkesinin geleceği ne olacak) mümkün olduğunca sirayet etmemesine çalışılmaktadır. “Hareketsizleşme” çatışmanın askerî boyutunun tasfiyesine işaret etmektedir ve ETA'nın ateşkes ilanı açıkça bu kapsamdadır. Son olarak, çatışmanın yoğunluğunu azaltan kodlamalar içinde en dramatik değişim yaratma potansiyeline sahip faktör ise “odak değiştirme” olup; tarafların, geçmişlerindeki mâli/teknik/beşeri vb. yatırımlar, taraftarlarına ve üçüncü taraflara verdikleri vaatler ve can kayıpları gibi fedakarlıklar dahil her türlü bagajdan kurtularak, ileriye dönük yeni ilişki biçimleri geliştirme yönünde ortak bir irade sergileme girişimlerine işaret edilmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bağımsızlık yanlısı Bask hareketi ile merkezîyetçi İspanya Devleti arasındaki çelişkinin pek çok boyutu vardır, ancak ilk ve en temel uzlaşmazlık henüz

tanım safhasında ortaya çıkmaktadır. Bahse konu Bask görüşüne göre Basklar - otonom da olsa- uzun yıllar boyunca kendi kendini yönetme deneyimine sahip bir ulustur ve ETA'nın şiddet diliyle de olsa altını çizmek istediği husus, Baskların tarihsel anavatanlarında kendi ülkelerini kurma hakkının meşru olduğudur. Merkezi İspanyol idaresi ise İspanyol milletinin çözülemez birliğine işaret etmekte ve İspanya içinde ayrılıkçı girişimleri yasadışı tanımlamaktadır. İspanya, bir zamanlar Amerika kıtasından Afrika ve Asya'ya uzanan çok geniş bir coğrafyaya egemen olmasının ardından 20. yüzyıl ortalarına kadar süregelen toprak kayıplarını İber Yarımadası'na taşımamaya, ülkesel birliğini korumaya ve bu bağlamda “İspanyalılık”¹¹ kavramını yeniden kurgulamaya kararlı görünmektedir.¹² ETA'nın kendi ambleminde de balta ve yılan metaforuyla temsil ettiği siyasi ve silahlı mücadelesine, İspanya tarafından “terörizmle müzakere değil, mücadele edilir” anlayışıyla karşılık verilmektedir.

Bask-İspanyol uzlaşmazlığındaki temel düğüm noktalarını ve ETA'nın ortaya çıkması ile çatışmanın ne şekilde bir seyir izlediğini doğru anlamak için, çatışmanın nasıl doğduğuna ve tarihsel süreçte nasıl kurgulandığına bakmak gerekmektedir. Bilimsel veriler ışığında Baskların ayrı bir ulus olarak kabul edilmesi durumunda, Bask-İspanyol ilişkisindeki ilk major değişim, 14. yüzyılda Baskların İspanya'ya karşı egemenliklerini kaybetmeleridir. Buna karşın özerk yapısını muhafaza eden Basklar kendi kendini yönetme deneyimini 19. yüzyıla kadar sürdürmüş, İspanyol Vesayet Savaşları'nda (Carlista Savaşları) kaybeden taraflarla kurduğu ittifakların bedelini asırlar boyunca sahip olduğu ayrıcalıkları kaybederek ödemişlerdir. Bask-İspanyol ilişkisindeki ani değişimse, Bask yurdunun sanayileşmesi neticesinde İspanya'nın geri kalanından yoğun göç alması ve Baskların anavatanlarında İspanyollarla Baskların bir arada yaşamak durumunda kalmaları neticesinde gerçekleşmiştir. Öte yandan gerek Fransız Devrimi'nin etkileri tüm dünyada hissedilen artçı dalgaları, gerekse Sabino Arana'nın bireysel girişimleri neticesinde Bask milliyetçiliği, “öteki” olarak kurguladığı İspanyol kimliğine karşı

¹¹ Spaniards

¹² La Real Compañía Guipuzcoana de Caracas, o zamanlar İspanyol sömürgesi olan Venezuela'da faaliyet gösteren ve tekel oluşturan Bask menşeli ticari bir şirkettir ve 1811'de Venezuela'nın İspanya'dan bağımsızlığını ilan eden ilk sömürge olmasında da etkili olmuştur. Bknz: Arantzazu Amezaga Iribarren, “La Real Compañía Guipuzcoana de Caracas: Crónica sentimental con una visión historiográfica. La Real Compañía Guipuzcoana de Caracas: Crónica Sentimental con una Visión Historiográfica (1728-1751)”. (2025). *Revista de Cultura e Investigación Vasca*, 23 (1), 167-208.

örgütlenmeyi başarmıştır. İspanyol-Bask ilişkisindeki belki de en temel değişiklik ise, ETA'nın doğmasıdır ve bundan sonra çatışmanın seyri, şiddeti de tüm unsurlarıyla en yoğun haliyle içerecek şekilde yeniden biçimlenmiştir. ETA, Franco döneminde Bask kimliğinin İspanyol kimliği içinde asimile edilmesi sürecine tepki olarak doğup gelişmiştir ve ETA'nın ilk İspanyol kanını dökmesiyle ilişkilerde geri döndürülemez bir değişiklik yaşanmıştır. ETA, İspanyol hedeflerine yönelik terör eylemleri gerçekleştirdikçe Basklar üzerindeki merkezi yönetim baskısının büyüyeceğini, bunun da hem ETA'ya halk desteğinin artarak sürmesine hem de İspanya'nın kırılğan devlet yapısının içeriden (1981'deki başarısız askerî müdahale girişimi gibi) ve dışarıdan (uluslararası boykotlar gibi) kuşatılmasına neden olacağı öngörüsüyle, şiddet eylemlerini niceliksel ve niteliksel olarak artırarak ve çeşitlendirerek sürdürmüştür. İspanya-Bask uzlaşmazlığındaki beklenmeyen değişiklik, ETA'nın İspanya Başbakanını öldürmesi neticesinde Franco rejiminin fiilen çöküş sürecine girmesi ve İspanya'nın demokrasiye geçiş sürecinin hızlanmasıdır. İspanya-ETA anlaşmazlığının dördüncü ve şimdilik son büyük dönüm noktası ise uluslararası konjonktür desteğini de arkasına alan ve demokrasisini istikrara kavuşturan İspanya merkezi yönetimi karşısında büyük oranda yalnızlaşan ETA'nın, içeriden ve dışarıdan gelen silahlı mücadeleyi terk etme baskılarına daha fazla kayıtsız kalamayarak 2011 yılında süresiz ve koşulsuz ateşkes ilan etmesi ve sonrasında oluşan hassas barış ortamıdır.

1990'larda Yugoslavya ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılması ve yeni ulus devletlerin restorasyonu süreci, ETA'yı da kendi ulus-devletini inşa hususunda umutlandırmıştır. Diğer taraftan, Kuzey İrlanda çatışmasının taraftarları arasındaki ateşkes ve barış görüşmeleri de, ETA'yı İspanya ile müzakere masasına oturma konusunda beklentiye sokmuş, ancak İspanya'nın buna yanaşmaması ve ETA'nın şiddet eylemlerini sonlandırmaması, ETA'nın ulusal ve uluslararası kamuoyunda bir terör örgütü olduğu algısını pekiştirmiştir. En nihayetinde, Mitchel'in (2002: 20) ileri sürdüğü gibi çatışmaların son bulması için temel şart, tarafların mevcut tutumlarını değiştirmedikleri takdirdeki uzun dönem kayıplarının farkına varmalarıdır. ETA, çatışmada yeni bir aşamaya geçilmediği takdirde mevcut zararlarının acı maliyetinin artacağı algısına kapılmış, bu durum da ETA'nın silah bırakmasına ve çatışmanın silahlı evresinin sonlandırılmasına neden olmuştur. Bir başka ifade ile, 1975'te Franco'nun ölümü ile İspanya'da demokrasinin restorasyonu sırasında, Bask ülkesine İspanya'daki diğer hiçbir

bölgeye tanınmayan ayrıcalıklar tanındığında ETA'nın, Bask milliyetçilerinin (PNV) açtığı ve yürüttüğü demokratik kanallardan gitmek yerine, şiddeti bir enstrüman olarak kullanmaya devam ederek en kanlı eylemlerini gerçekleştirmesi önceden olduğu gibi sadece güvenlik güçlerini hedef almak yerine sivillere yönelik yaralama ve cinayet eylemlerine de başlaması, 1970'lerin ilk yarısında kazandığı görece popüleriteyi kaybetmesine neden olmuştur.¹³ Ayrıca, İspanya'da yönetime gelen merkez sağ ve sol iktidarların ETA ile mücadelede birbirine yakın politikalar izlemelerine karşın, ETA'nın temsil ettiği silahlı/devrimci çatışma ile PNV'nin ve diğer etnik milliyetçi unsurların öne çıkardığı legal düzlemde politik mücadele ikilemi, Bask ayrılıkçılığın parçalı görünümüne neden olmuştur. İlaveten ulusal, uluslararası ve küresel ölçekte yaşanan yapısal değişimler, tarafların siyaset ve taktiklerinin farklılaşmasına ve en nihayetinde çevrelerindeki değişime kayıtsız kalamayarak kendilerini ve aralarındaki çatışmayı dönüştürmelerine de neden olmuştur. Tüm bu incelemede de Mitchell tarafından kurgulanan ve değişim ögesini merkeze alan SPITCEROW modellemesi, analitik bir sorun-çözme yaklaşımı olarak İspanya-ETA çatışmasını anlamayı ve anlamlandırmayı kolaylaştırmış, çatışmayı ilgilendiren bütün unsurları içeride, çatışma-dışı bütün unsurları da dışarıda bırakarak araştırmacıya gözlem yapıp, üzerinde farklı hipotezleri test edebileceği elverişli bir ortam hazırlamıştır. Öte yandan, SPITCEROW analiz çerçevesinin de en nihayetinde bir meta-analiz olarak, olguların yorumlamasında sübjektif yargılardan da istifade edebileceği hususu, hem kavramsal bir zenginlik sunmakta hem de metodolojisinin kırılğan cephesini oluşturmaktadır. Zira, kültürel farklılıklar nedeniyle dışarıdan kişilerin (araştırmacıların), çatışmanın yerel kültürel kodlarını ve anlam eşiklerini farklı yorumlaması her zaman mümkündür.

Yukarıda kapsamlı bir portresi verilen ve mihenk taşları belirtilen “İspanya-ayrılıkçı Bask uzlaşmazlığının” uzatmalı (nesiller boyu süren) ve tarihi (kimlikle alakalı) bir anlaşmazlık olduğu açık bir biçimde görülmektedir. Analizin bu anlaşmazlıkta önemli rol oynadığı anlaşılan ETA özeline yakınlştırılması, süreç içinde yaşanan hangi değişikliklerin çatışmayı tırmandırdığını, diğer hangi değişikliklerin ise çatışmanın yoğunluğunu azalttığını anlamayı kolaylaştırmaktadır.

¹³ Franco'nun ölümünün üzerinden henüz dört gün geçtikten sonra, 24 Kasım 1975'te bir belediye başkanının polise muhbirlik yaptığı gerekçesiyle infaz edilmesi, Franco sonrası dönemde dahi ETA'nın şiddet eylemlerini sonlandırmayacağını gözler önüne sermiştir.

ETA, stratejik hedefine içinde bulunulan tarih itibarıyla ulaşmamıştır. Bunda, hem askerî olarak zayıflatılmış, hem uluslararası düzlemde yalnız bırakılmış, hem de en önemlisi başlangıçtaki konsantrasyonunu ve motivasyonunu kaybetmiş olmasının etkisi vardır. ETA'nın siyasi uzantısı olduğu belirtilen Batasuna kapatılırken de İspanya içinde ya da uluslararası arenada kaydadeğer bir meşruiyet tartışması yaşanmamıştır. Ancak tüm bunlara karşın ETA'nın İspanya ile kalıcı bir barış tesis etmediği, çatışmanın resmi olarak sonlanmadığı, ETA'nın silahlarını teslim etmediği ve dahası kendini feshetmediği göz ardı edilmemelidir. İspanya'da özerk bölgelerin bağımsızlık referandumu düzenlemesi İspanya Anayasa'sına aykırı olduğu için, Baskların bağımsızlık eğilimlerini ölçmenin en etkin yollarından biri Bask Parlamentosu seçim sonuçlarına bakmaktır.¹⁴ Buna göre seçim sonuçları, Bask halkı tarafından ETA'ya verilen “Terörist değilsiniz, ancak bizim adımıza terörizm yapmanızı kabul etmiyoruz” mesajı olarak yorumlanabilmektedir (Zulaika & Murua, 2017: 353). Buradan da, Bask ülkesindeki milliyetçilik anlayışının silahlı değil, politik mücadeleyi önceleyen daha pasifize bir noktaya konumlandığı anlaşılmaktadır. Öte yandan amblemindeki balta'nın yeni dönemdeki hükümsüzlüğüne karşın, ETA'nın geride kalıcı hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolduğu tespitinde bulunmak da gerçekçi değildir, zira İspanya'nın demokrasiye geçişi ve yeni anayasa yaratılması süreçlerinde ETA fillen değilse bile fikren rol oynamış görünmektedir.

Bu çalışmada genel düzeyde Bask-İspanya çelişkisinin, spesifik olarak da ETA terör örgütü özelinde ayrılıkçı Bask hareketi ile İspanya'nın temsil ettiği merkezi yönetim arasındaki çatışmanın ampirik ve analitik bir incelemesi yapılmış, çatışma yoğunluğunu artırıcı ve azaltıcı pek çok faktörün beraber rol oynadığı ve kritik önemde değişimler içeren bir ilişki biçimi geliştirildiği, temel dinamikleri aynı kalmakla birlikte anlaşmazlığın dönüşerek başka bir düzleme kaydığı, gelinek noktada silahlı mücadele boyutu durmuş görünen çatışmanın politik kanalda sürdüğü ve öngörülebilir bir tarihte sonlanacağına dair güçlü bir işaretin bulunmadığı, kalıcı

¹⁴ Bask Hükümeti'nin resmi internet sayfasındaki (<http://www.euskadi.eus/eleccion/>) verilerin incelemesinden görülebileceği üzere, ETA'nın faal olduğu 2005 ve 2009 yılları seçim sonuçları ile silah bıraktığı 2011 yılından bu yana gerçekleştirilen 2012, 2016, 2019 ve 2020 seçim sonuçları karşılaştırıldığında; daha fazla özerklik ya da tam bağımsızlık isteyen Bask partilerinin önceden toplamda %55 civarında olan toplam oy oranlarının, ETA'nın silah bırakmasının ardından yaklaşık onbir puanlık bir artışla %66 oy oranına ulaştığı görülmektedir.

çözüm için gerekli şartların tespitinin ise ayrı bir çalışma konusu olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim başarılı bir çatışma analizi mükemmellik iddiasında bulunamayacağı gibi, aynı zamanda nihai bir çalışma da değildir; ancak diğer başka analizlerde ve politika belirleme süreçlerinde kullanılabilecek çok faydalı şablonlaştırmalar sağlamaktadır.

Extended Summary

The Basques are an indigenous group, who inhabit parts of both Spain and France. Several researches show that the Basques do differ from their neighboring nations due to their distinct language and genetic characteristics. Furthermore, the Basques have had a long history of independence, since the Crown of Navarre, a medieval state, lasted for centuries. Following a series of unsuccessful wars, Navarre was disappeared from political maps and annexed to the Kingdom of Castile, which would then become modern Spain. However, Basques remained subjects to a special kind of law (Fueros), which was based on ancient customs. According to this, Basques enjoyed considerable autonomy and self-government in Spain. After a period of quasi-independence, Basque paid the bill of supporting the losing party during the Carlista Wars and their autonomy was abolished by Madrid since 1839. Shortly afterwards, the rapid industrialization of the Basque Country took place, based on iron and steel production. Since then, large flows of non-Basque migrants from the other parts of Spain arrived to Basque lands and the first massive contacts appeared between the Basque and Spanish nations. The founder of Basque Nationalism, Sabino Arana, coined the term “Euskadi” to describe a hypothetical Basque country and devoted himself to institutionalize the Basque language, culture, institutions and even the history. Another dramatic change occurred in Basque history when a national government was proclaimed after the Spanish Civil War (1936-1939) and General Franco put an end to all fiscal privileges and self-rule of the Basques. In response to oppression, Euzkadi Ta Askatasuna (ETA) was founded in 1959 with the objective of creating an independent homeland in Spain's Basque region.

The size and power of the ETA has been speculated a lot though it was considered to have several hundreds of members, plus supporters. Initially, ETA used a series of non-lethal tactics including threats, kidnappings, graffiti of political mottos, and street rioting with low intensity. The disproportionate security measures

against the local community encouraged ETA to provoke the Spanish security forces more in order to create a cycle of violence (action-repression-action) of which the victims attempt to take revenge from the perpetrators. ETA's first murder of a police chief inspector in 1968 transformed the conflict into a bloody one. Several other assassinations also influenced the direction of the conflict in the most dramatic ways. For instance, the assassination of Admiral Luis Carrero Blanco, the Prime Minister and Franco's most likely successor, paved the way for the democratization of Spain as an unexpected side-effect. Consequently, Spain's new democratic constitution returned the autonomous powers to the Basques. Nevertheless, the unsatisfied radical Basque Nationalism pursued its ambitious goal of fully-independent Basque State, composed of seven provinces: three under French administration, and four under Spanish administration.

Demanding that Basque prisoners to be moved closer to Basque territories, ETA kidnaped and murdered a young politician, Miguel Angel Blanco. On the contrary the assassination of “Blanco, the Prime Minister”, the killing of “Blanco, the Councilor” became a public relations catastrophe for ETA since millions of people protested ETA on the streets of entire Spain, including the Basque Country. Furthermore, Spain took effective measures (including dirty war, proactive diplomacy, and further democracy) both at home and international fora, and ETA was significantly isolated and weakened in the end.

Finally, in 2010, several high-profile international figures who were also known as peace-brokers, attended a peace conference in the Basque Country and heavily involved in push for a ceasefire. Thereafter, ETA declared a definitive ceasefire that ended the four-decade violence-campaign with over 820 deaths, and thousands of injuries. But it is still not possible to conclude that ETA has been disarmed or dissolved. The armed conflict seemed to be over but the conflict has not been eliminated since a permanent peace has not been achieved yet.

Therefore, conflict management which refers to the conceptualization of techniques designed to reduce the negative effects of conflict and enhance the positive outcomes for all parties involved, and Conflict Resolution which examines the ways to find a peaceful solution to a disagreement among the parties involved, do not present an excellent pathway to analyze the Spain-ETA conflict. However, Christopher Mitchell's modelling of conflict analysis is one that provides such a

comprehensive overview of the general nature of the relationship between change and (protracted) conflict. In that sense, several aspects of the general phenomenon of change are important in its conflict generating effects.

Kaynakça

Kitaplar

- Alcoba, M. L. (2009). *¿Por qué el terrorismo?* Madrid: Luna Alcoba.
- Anderson, W. (2003). *The ETA: Spain's Basque Terrorists*. New York: The Rosen Publishing Group.
- Bercovitch, J. (2019). *Social Conflicts and Third Parties: Strategies of Conflict Resolution*. New York: Routledge.
- Cassan, P. (1998). *Francia y la Cuestión Vasca*. Nafarroa: Txalaparta.
- Ciment, J. (2011). *World Terrorism: An Encyclopedia of Political Violence from Ancient Times to the Post 9-11 Era*. New York: Routledge.
- Clark, R. P. (1979). *The Basques, the Franco Years and Beyond*. Nevada: University of Nevada Press.
- Clark, R. (1991). *Negotiating with ETA: Obstacles to Peace in the Basque Country, 1975-1988*. Nevada: University of Nevada Press.
- Conversi, D. (2000). *The Basques, the Catalans and Spain*. Londra: C. Hurst&Co.
- Corbí, M. S. & Simón, M. (2017). *Historia de un Desafío: Cinco Décadas de Lucha Sin Cuartel de la Guardia Civil Contra ETA*. Barcelona: Ediciones Península.
- Demir, C. K. (2017). *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılıkçı Terörizm: PIRA, ETA, PKK*. Ankara: Nobel.
- Fernandez, G. (2017). The origins of ETA. R. Leonisio, F. Molina, D. Muro (Der.), içinde *ETA's Terrorist Campaign: From Violence to Politics, 1968–2015* (19-35). London: Routledge.
- García, L. R. (2013). *Historia de España: Prueba de Acceso a la Universidad para Mayores de 25 Años*. Palibrio: Bloomington.

- Kurlansky, M. (2000). *The Basque History of the World*. London: Vintage Books.
- Larrañaga, R. S. *Guerilla y Terrorismo en Colombia y España: ELN y ETA*. Bucaramanga: UNAB.
- Ledarach, J. P. (2014). *The Little Book of Conflict Resolution*. New York: Good Books
- Mees, L. (2003). *Violence and Democracy: The Basque Clash of Identities*. New York: Palgrave.
- Miller C. E. (2005). *A Glossary of Terms and Concepts in Peace and Conflict Studies*. Addis Ababa: University for Peace.
- Mitchell, C. (1993). The Process and Stages of Mediation: Two Sudanese Cases. içinde D. R. Smock (Der.), *Making War and Waging Peace* (139-159). Washington, D.C: USIP Press.
- Mitchell, C. (2003). Problem Solving. içinde S. Cheldelin, D. Druckman, L. A. Fast (Der.), *Conflict: From Analysis to Intervention* (241-254). London: Continuum.
- Mitchell, C. (2011). Conflict, Change and Conflict Resolution. içinde B. Austin, M. Fischer, H.J. Giessmann (Der.), *Advancing Conflict Transformation* (75-101). Berlin: Barbara Budrich Publishers.
- Morgan, F.E., Mueller, K.P., Medeiros, E.S., Pollpeter, K.L., Cliff, R. (2008). *Dangerous Thresholds: Managing Escalation in the 21st Century*. Santa Monica: Rand Corporation.
- Murua, I. (2017). *Ending ETA's Armed Campaign: How and Why the Basque Armed Group Abandoned Violence*. Oxon: Routledge.
- Ortigosa, J. L. (2013). *La Cuestión Vasca: Desde la Prehistoria hasta la Muerte de Sabino Arana*. Madrid: Vision Libros.
- Payne, S. G. (1975). *Basque Nationalism*. Nevada: University of Nevada Press.
- Reimer, E. L. & Thiessen, C. (2018). "Intervention Voices: Emerging Research on Peacebuilding and Conflict Resolution" içinde *Conflict Transformation, Peacebuilding, and Storytelling*. Maryland: The Rowman and the Littlefield Publishing Group, Inc.

- Sánchez, A. (1995). *Quién es Quién en la Democracia Española*. Madrid: Flor del Viento Ediciones.
- Sullivan, J. L. (1988). *ETA and Basque Nationalism: The Fight for Euskadi 1890-1986*. New York: Routledge.
- Trask, L. (1997). *The History of Basque*. New York: Routledge.
- Unzueta, P. (1988). *Los Nietos de la IRA. Nacionalismo y Violencia en el País*. Madrid: El País Aguilar.
- Wallensteen, P. (2015). *Understanding Conflict Resolution*. Londra: Saga.
- Whitfield, T. (2014). *Endgame for ETA: Elusive Peace in the Basque Country*. New York: Oxford UP.
- Zulaika, J. & Douglass W. (1996). *Terror and Taboo*. New York: Routledge.

Makaleler

- Alonso, R. (2009). Una Evaluación de las Dinámicas Psicosociales Relacionadas con la Organización Terrorista ETA y la Política Antiterrorista del Gobierno Español Entre 2004 y 2008. *Revista de Psicología Social*, 24(2), 261–290.
- Bilbao, Z. & Irizar, O. (2017). The Importance of Historical Context: A New Discourse on the Nation in Basque Nationalism? *Nationalism and Ethnic Politics*, 23 (2), 142–147.
- Castells, A. L. (2017). La Dociedad Vasca ante el Terrorismo. Las Ventanas Cerradas (1977-2011). *Historia y Política*, 38(1), 347–382.
- Çakaş, C. Ö. (2020). İspanya'daki Bask Etnik Milliyetçiliğinin Tarihsel Gelişimi Üzerine bir İnceleme. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(20), 118–155.
- De Pablo, S., Mees, L. & Rodríguez Ranz, J. A. (1999). El Péndulo Patriótico. *Historia del Partido Nacionalista Vasco*, 1(1), 1895-2005. Barcelona: Crítica.
- Domínguez, F. (2004). ETA: Un Análisis de Situación. *Cuadernos de Pensamiento Político*, 4(1), 93–116.

- Felix, J., Zarranz, J. J., Otaegui, D. & de Munain, A. L. (2015). Neurogenetic disorders in the Basque Population. *Annals of Human Genetics*, 79(1), 57–75.
- Hegre, H. (2017). Evaluating the Scope and Intensity of the Conflict Trap: A Dynamic Simulation Approach. *Journal of Peace Research*, 54(2), 243–261.
- Konuralp, E. (2019). İspanya’da Bölge Devleti Tarihsel Gelişimi, Yasal Düzeni ve Siyasal Yapılanışı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 14(1), 345–402
- López R. R. & Gaizka, F. S. (2018). From Ethnic Exclusion to Terrorism? The Case of Radical Basque Nationalism. *Journal of Iberian and Latin American Studies*, 24(3), 449–451.
- Mitchell, C. (2002). Beyond Resolution: What Does Conflict Transformation Actually Transform? *Peace and Conflict Studies*, 9(1), 1–23.
- Mitchell, C. (1980). Evaluating Conflict. *Journal of Peace Research*, 17(1), 61–75.
- Tanner, F. Conflict Prevention and Conflict Resolution: Limits of Multilateralism, *International Review of the Red Cross*, 82(839), 541–559.
- Zabalo, J. & Saratxo, M. (2015). ETA Ceasefire: Armed Struggle vs. Political Practice, Basque Nationalism. *Ethnicities*, 15(3), 362–384.
- Zulaika, J. & Murua, I. (2017). How Terrorism Ends – and does not End: The Basque Case. *Critical Studies on Terrorism*, 10(2), 338–356.

Haber Kaynakları

- Basaguren, A. L. (2012). The Fundamental Points of the Plan Ibarretxe. 21.02.2019 tarihinde http://www.paralalibertad.org/descargas/InformeLaberinto/Lopez_Basagur_en_Ingles.pdf adresinden alınmıştır.
- BBC, “Batasuna Banned Permanently” (2013). 11.02.2019 tarihinde <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2857437.stm> adresinden alınmıştır.
- BBC. “Spain's State-Sponsored Death Squads” (1998). 11.02.2019 tarihinde <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/141720.stm> adresinden alınmıştır.

- CIA. "Spain, Basque Terrorism and Government Response" (1984). 14.05.2019 tarihinde <https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP85S00316R000300110004-3.pdf> adresinden alınmıştır.
- Diario Vasco. "El Origen del Aberri Eguna en la República" (2007). 14.03.2019 tarihinde https://www.diariovasco.com/prensa/20070408/opinion/origen-aberri-egunarepublica_20070408.html adresinden alınmıştır.
- Digital Journal. "Spain and Portugal to Cooperate Against ETA" (2007). 09.04.2019 tarihinde <http://www.digitaljournal.com/article/235400> adresinden alınmıştır.
- El Diario. "La carta en la que ETA anuncia su disolución" (2018). 14.01.2019 tarihinde https://www.eldiario.es/norte/DOCUMENTOcarta-ETA-anuncia-disolucion_0_767123640.html adresinden alınmıştır.
- El Mundo. "El Pacto de Madrid" (1986). 04.01.2019 tarihinde https://www.elmundo.es/eta/documentos/pacto_madrid.html adresinden alınmıştır.
- El Pais. "El Gobierno Vasco Pedirá a Sánchez Acercar en Bloque a los 216 Presos de ETA" (2020). 14.01.2021 tarihinde https://elpais.com/politica/2020/01/15/actualidad/1579090258_641996.html adresinden alınmıştır.
- El Pais. "ETA Announces End to Violence" (2011). 11.01.2019 tarihinde https://elpais.com/elpais/2011/10/20/inenglish/1319088042_850210.html adresinden alınmıştır.
- Ersoy, Ö. (2010). Terörle Mücadelede İspanyol-Fransız Ortaklığı. 15.12.2018 tarihinde <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/1060/terorle-mucadelede-ismpanyol-fransiz-ortakligi.aspx> adresinden alınmıştır.
- Euskad Ta Askatasuna (ETA) (2015). 16.12.2020 tarihinde <http://mackenzieinstitute.com/euskad-ta-askatasuna-eta-3/> adresinden alınmıştır.
- Irish Times. "ETA Violence Leaves Madrid and Basque Moderates Further Apart" (2000). 14.01.2021 tarihinde <https://www.irishtimes.com/news/eta->

violence-leaves-madrid-and-basque-moderates-further-apart-1.295341
adresinden alınmıştır.

Miall, H. (2004). Concepts of Conflict Transformation. An Enquiry. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management - Berghof Handbook Dialogue No. 5 16.05.2020 tarihinde <https://www.berghof-foundation.org/nc/en/publications/publication/conflict-transformation-a-multi-dimensional-task/> adresinden alınmıştır.

Mitchell, C. (2005). Conflict, Social Change and Conflict Resolution. An Enquiry. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management - Berghof Handbook Dialogue No. 5, 16.12.2020 tarihinde https://www.berghof-foundation.org/fileadmin/redaktion/Publications/Handbook/Dialogue_Chapters/dialogue5_mitchell_lead-1.pdf adresinden alınmıştır.

RTVE. “El Parlamento Vasco Aprueba una Resolución que Defiende el Derecho a Decidir” (2019). 10.12.2019 tarihinde <http://www.rtve.es/noticias/20191128/parlamento-vasco-aprueba-resolucion-defiende-derecho-decidir/1992795.shtml> adresinden alınmıştır.